

Umjetnička djela kao poticaj za likovni izraz predškolske djece

Marjanović, Vlatka

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:182834>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Vlatka Marjanović

**UMJETNIČKA DJELA KAO POTICAJ ZA LIKOVNI
IZRAZ PREDŠKOLSKE DJECE**

Diplomski rad

Zagreb, rujan, 2020.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Vlatka Marjanović

**UMJETNIČKA DJELA KAO POTICAJ ZA LIKOVNI
IZRAZ PREDŠKOLSKE DJECE**

Diplomski rad

**Mentor rada:
Mr. art. Ivana Gagić Kičinbači**

Zagreb, rujan, 2020.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	1
SAŽETAK	3
SUMMARY	4
1. UVOD	5
2. POČETAK DJEČJEG LIKOVNOG IZRAŽAVANJA	7
2.1. OPĆE KARAKTERISTIKE LIKOVNOG IZRAŽAVANJA I STVARANJA U DJECE	8
2.2. RAZVOJNE FAZE LIKOVNOG STVARALAŠTVA U DJECE.....	9
3. LIKOVNA UMJETNOST	12
3.1. PREDŠKOLSKO DIJETE I LIKOVNA UMJETNOST	14
3.2. UMJETNIČKO DJELO	18
3.3. VAŽNOST KOMUNIKACIJE DJETETA S DJELIMA LIKOVNIH UMJETNOSTI	19
4. LIKOVNA UMJETNOST U ODGOJNOM-OBRAZOVNOM PROCESU.....	22
4.1. PROMATRANJE LIKOVNO - UMJETNIČKIH DJELA S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI	24
4.2. ANALIZA LIKOVNO-UMJETNIČKIH DJELA S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI	26
5. UMJETNIČKO DJELO KAO POTICAJ DJEČJEG LIKOVNOG IZRAŽAVANJA	28
6. SUVREMENA UMJETNOST.....	30
6.1. NADREALIZAM U SLIKARSTVU	30
6.2. SALVADOR DALI.....	30
6.3. APSTRAKTNI EKSPRESIONIZAM - AKCIJSKO SLIKARSTVO	32
6.4. JACKSON POLLOCK.....	34
7. PRAKTIČNI DIO RADA	36
7.1. AKCIJSKO SLIKARSTVO	38
7.1.1. Priprema za aktivnost.....	38
7.1.2. Tijek jutarnjih aktivnosti.....	39
7.1.3. Analiza dječjih likovnih radova	43
7.2. AKCIJSKO SLIKARSTVO.....	48
7.2.1. Priprema za aktivnost.....	48
7.2.2. Tijek jutarnjih aktivnosti.....	49
7.2.3. Analiza dječjih likovnih radova	50

7.3. NADREALIZAM.....	55
7.3.1. Priprema za aktivnost.....	55
7.3.2. Tijek jutarnjih aktivnosti.....	56
7.3.3. Analiza dječjih likovnih radova.....	58
7.4. NADREALIZAM.....	63
7.4.1. Priprema za aktivnost.....	63
7.4.2. Tijek jutarnjih aktivnosti.....	64
7.4.3. Analiza dječjih likovnih radova.....	65
8. ZAKLJUČAK	70
LITERATURA:	71
PRILOZI:	73
Izjava o samostalnoj izradi rada	

SAŽETAK

Umjetnička djela kao poticaj za likovni izraz predškolske djece

Odgojno-obrazovna vrijednost likovne kulture u cijelosti ostvaruje se neposrednim stvaralačkim radom djece i promatranjem likovnih djela. Susret s umjetničkim djelom integrirani je dio likovnog odgoja od vrtića pa nadalje. Dolaskom u školu djeca se susreću s raznim vrstama umjetnosti, umjetničkim djelima i raznim tehnikama.

Predmet istraživanja rada usmjeren je na utjecaj ponuđenih primjera likovno-umjetničkih djela iz područja suvremene umjetnosti na dječje likovno stvaralaštvo. Rad je podijeljen na teorijski i praktični dio, te su za potrebe praktičnog dijela provedene četiri likovne aktivnosti u Dječjem vrtiću „Mali svijet“ u Lučkom.

Djeca su pokazala interes za pripremljene likovne aktivnosti, te su uspješno izvršila likovne zadatke. Tehnike koju su koristili bile su tempera, crni i plavi tuš te vodene boje + kolaž papir. U prve dvije aktivnosti stvarali su slobodno, dok su u preostalim aktivnostima bili potaknuti vizualnim poticajima poznatih umjetničkih djela Salvadora Dalija. Pripreme aktivnosti, njihov tijek kao i analiza dječjih radova opisani su u radu.

Rezultati provedenog praktičnog dijela pokazuju da djeca dobro reagiraju i prihvaćaju takve načine umjetničkog izražavanja. Prilikom odvijanja likovnih aktivnosti, djeca su pokazivala veliki interes za djela kojima su se istodobno čudila, ali i divila što dovodi do zaključka kako bi apstraktna umjetnička djela trebala biti zastupljenija u likovnoj kulturi kojima bi se poticao razvoj stvaralačkog mišljenja kod djece.

Ključne riječi: likovna umjetnost, dječje likovno stvaralaštvo, umjetničko djelo, akcijsko slikarstvo, nadrealizam

SUMMARY

Works of art as a stimulus for the artistic expression of preschool children

The educational value of art culture is fully realized through the direct creative work of children and the observation of works of art. An encounter with a work of art is an integrated part of art education from kindergarten onwards. Arriving at school, children encounter various types of art, works of art and various techniques.

The subject of the research is focused on the influence of the offered examples of fine arts in the field of contemporary art on children's art. The work is divided into theoretical and practical part, and for the needs of the practical part, four art activities were carried out in the Kindergarten "Mali svijet" in Lučko.

The children showed interest in the prepared art activities, and successfully completed the art tasks. The techniques they used were tempera, black and blue ink and watercolors + collage paper. In the first two activities they created freely, while in the remaining activities they were stimulated by the visual impulse of Salvador Dali's famous works of art. The top activities, their course as well as the analysis of children's works are described in the paper.

The results of the practical part show that children respond well and accept such ways of artistic expression. During the art activities, children showed great interest in works that they were both amazed and admired, which leads to the conclusion that abstract works of art should be more represented in art culture that would encourage the development of creative thinking in children.

Keywords: fine art, children's art, work of art, action painting, surrealism

1. UVOD

Likovna umjetnost pripada grani umjetnosti koja se služi likovnim znakovima u svrhu izražavanja ideja i emocija. Likovna umjetnost postoji u svim društvima, a najčešće se stječe usvajanjem likovnih vrijednosti tijekom odgojno-obrazovnog procesa.

Likovna je umjetnost produkt estetske aktivnosti čovjeka kojom nastaje umjetničko djelo, odnosno to je aktivnost koja ima za cilj estetski vrijedne poruke u ostvarenim likovnim djelima prenositi na druge ljude.

Umjetnost je, za razliku od znanosti, subjektivna, odnosi se na konkretnu situaciju, otvorena je i slojevita, pa tako različiti ljudi estetske poruke različito primaju i različito doživljavaju. Otvorenost likovnog djela, navodi Kuščević (2016), zahtijeva interpretatora dok se umjetničko djelo smatra predmetom komunikacije. Prema tome, učitelji bi trebali učenike osposobiti za komunikaciju s likovnim djelima koja sama ne bi razumjela.

Likovna se umjetnost, zajedno s čovjekom, razvijala kroz povijest čovječanstva. Uz likovnu umjetnost razvija se i likovna kultura, likovni odgoj i obrazovanje, što podrazumijeva i razvoj likovne umjetnosti i kulture u odgojno-obrazovnom procesu.

Likovna kultura ima snažan utjecaj na razvoj djece predškolske dobi, a upravo je odgojitelj taj koji se mora pobrinuti da se ona provede na prikladan način i u organiziranim uvjetima odgojno-obrazovne ustanove.

Odgojno-obrazovna vrijednost likovne kulture u cjelini ostvaruje se neposrednim stvaralačkim radom djece i promatranjem likovnih djela. Susret s umjetničkim djelom integralni je dio likovnog odgoja od vrtića pa nadalje. Dolaskom u školu djeca se susreću s raznim vrstama umjetnosti, umjetničkim djelima i raznim tehnikama. Svaki učenik doživljava umjetničko djelo na svoj način. Iz gore navedenog proizašla je ideja za temu ovog rada. Predmet istraživanja rada usmjeren je na utjecaj ponuđenih primjera likovno-umjetničkih djela iz područja suvremene umjetnosti na dječje likovno stvaralaštvo. Rad je podijeljen na teorijski i praktični dio, te su za potrebe praktičnog dijela provedene četiri likovne aktivnosti u Dječjem vrtiću „Mali svijet“ u Lučkom.

U radu je fokus na suvremenoj umjetnosti te su predstavljena dva umjetnika: Jackson Pollock i Salvador Dali. Predstavljeni umjetnik Jackson Pollock najpoznatiji je po svojim apstraktnim umjetničkim djelima. Objasnjena je suvremena umjetnost te akcijsko slikarstvo. Predstavljena je umjetnost i djelovanje Salvadora Dalija. Ovaj umjetnik je izabran zbog intrigantnosti svojih djela koja su povezana s iracionalnim svijetom vizija iz grozničavih snova i halucinacija . Ono što je također zanimljivo jest njegova razumno objektivna prezentacija iskustva paranoične opsesije; precizno naslikani poznati objekti u nelogičnim postavkama i kombinacijama. Odabrano je više poznatih reprodukcija na temelju kojih su osmišljeni likovni zadatci za djecu. Odabrana umjetnička djela su izabrana zbog intrigantnih kompozicija apstraktne i iracionalne prirode te zbog specifičnosti metoda koje su koristili pri stvaranju djela. Na kraju rada analizirani su dječji likovni radovi koji su proizašli iz pripremljenih likovnih aktivnosti.

2. POČETAK DJEČJEG LIKOVNOG IZRAŽAVANJA

Likovno izražavanje je, uz pokret i glazbu, najstariji medij ljudske komunikacije s prirodnim i natprirodnim svijetom. Kroz povijest je čovjek svojim prvim slikama nastojao utjecati na životne i duhovne procese neizostavne za održavanje egzistencije. (Škrbina, 2013).

Bodulić (1982) navodi da je dječje likovno izražavanje stvar proučavanja novijeg vremena, u kojem se dijete počinje promatrati kao biće sa stvaralačkim i izražajnim potencijalima. Proučavajući likovno izražavanje djece, stručnjaci su došli do zaključka „da se svako dijete može likovno izraziti, da je taj izraz u razvoju i da se preko njega može puno zaključiti o djetetu“ (Bodulić, 1982; str. 29).

„Likovni jezik ili likovni izraz djece data je i urođena sposobnost izražavanja – komuniciranja i oblikovanja.“ (Belamarić, 1987; str. 13). Tu sposobnost djeca ne preuzimaju i ne uče od društvene okoline, nego se ona razvija iz prirodnih potencijala dječjeg bića, u obliku spontane interakcije unutrašnjeg svijeta djeteta i njegove vanjske okoline. Djeca se likovno izražavaju zbog istraživanja onoga što ih zanima i uzbuđuje. Nadalje, zbog materijala s kojim rade i samog procesa rada te neposredne percepcije i pokreta. Oni daju vizualne forme svojim idejama i percepciji svijeta oko sebe.

Djeca nesvjesno ispunjavaju svoju potrebu za stvaralaštvom. Tako već od najranije dobi (8 mjeseci), navodi Balić – Šimrak:

dijete modelira od pulpe kruha, opipava i istražuje mogućnosti oblikovanja rukama, 'gradi' u prostoru elementima koji su mu pri ruci (kockicama, igračkama, hranom), slaže i preslaguje, kombinira i daje novu dimenziju objektima i stvarima koje ga privuku. Ubrzo nakon toga, u susretu s bilo kakvom plohom na kojoj može ostaviti trag prstom (npr. pijesak, brašno), dijete ostvaruje svoje prve crtačke uratke, a uz pristupačnost slikarskog materijala počinje slikati uz silno uzbuđenje zbog raznolikih mogućnosti koje mu pruža boja (Balić-Šimrak, 2010, str. 3).

Belamarić (1987), detaljno opisuje početak likovnog jezika kod djeteta. Autorica navodi da dijete najprije mora ovladati osnovnim kretnjama, kao što su hodanje, pokreti rukama, trčanje i sl. Nedugo zatim počinje se kod djeteta pojavljivati interes za određene radnje koje viđa kod odraslih. Ukoliko dijete primijeti kako se odrasla

osoba koristi olovkom i papirom, to u njemu budi zanimanje i interes. Ono se i samo želi okušati u tom činu. Čim se dijete nađe u prilici, prisjeća se radnje koju je vidjelo i ponavlja je. Dijete ponajprije pokreće olovku po papiru, bez određenog cilja. Koristi se znanjem koje je steklo promatranjem. Takva aktivnost naziva se imitacijom. Povlačenjem prvih šara počinje razvoj dječjeg likovnog izražavanja.

2.1. OPĆE KARAKTERISTIKE LIKOVNOG IZRAŽAVANJA I STVARANJA U DJECE

Grgurić i Jakubin (1996) navode da je osnovna potreba djeteta tijekom njegova likovnog izražavanja da konstantno mijenja sadržaj rada što je posljedica njegove potrebe za aktivnim spoznavanjem i izražavanjem doživljenoga. Djetetovo likovno izražavanje je u početku nenamjerno i nesvjesno, dok kasnije postaje svjesno i namjerno. Djetetov interes tijekom likovne aktivnosti može biti različit; neku djecu može najviše zanimati vizualni aspekt, a za neku drugu djecu važniji je manipulativni aspekt likovnog izražavanja i užitak u taktilnim osjetima s likovnim medijem koji koriste.

Dječji crtež ili slika je poruka, no djeca crtaju i slikaju spontano i nije nužno da odrasli u njihovim radovima moraju prepoznati što rad pokazuje. Dječji likovni radovi su njihove želje, stavovi, strahovi, snovi, mašta. Dječji likovni izraz nije uvijek čitljiv u svojoj temi jer je izraz slobodnog tijeka misli, zapažanja, predodžbi, spontane kombinacije doživljenog, zamišljenog i izmišljenog. Djeca uglavnom crtaju, slikaju, oblikuju iz zadovoljstva, znatiželje i izražavaju ono što ih najviše interesira i veseli. (Brešan, 2008, str. 11).

Prema Škrbina (2013), obilježja dječjeg likovnog izraza su spontanost, ekspresija, harmonija, ritmičnost, što se očituje u sjedinjavanju realnog i fantastičnog. Kako navode Grgurić i Jakubin (1996), bez obzira na to izražava li se dijete slikanjem, crtanjem ili prostorno-plastičnim oblikovanjem, uvijek nastaje ista osnovna forma unutar pojedine faze likovnog razvoja koje se isprepliću s različitim naglaskom na pojedinom procesu ovisno o dječjoj dobi.

2.2. RAZVOJNE FAZE LIKOVNOG STVARALAŠTVA U DJECE

U razvitku djetetova likovnog izražavanja istodobno teče nekoliko procesa sazrijevanja i učenja:

- razvitak psihomotorike ruke, šake, prstiju i ovladavanje instrumentom rada
- spoznavanje okoline i razvitak znanja o njoj
- razvitak potreba i sposobnosti prikazivanja okoline, od intelektualnog realizma do vizualnog realizma. (Grgurić i Jakubin, 1996.)

Sva ova tri procesa međusobno su isprepletena, stoga u opisivanju djetetova likovnog izražavanja možemo naići na mnoge i različite periodizacije, koje se razlikuju u pogledu dobnih granica. U većini periodizacija dječjeg likovnog izražavanja možemo uočiti osnovni Linquetov model:

1. *faza šaranja*
2. *faza dječjeg, odnosno intelektualnog realizma*
3. *faza vizualnog realizma (Grgurić i Jakubin, 1996)*

Kako bismo mogli prepoznati što se događa s djetetom i razvija li se bez poteškoća, potrebno je pratiti djetetov likovni izraz koji se razvija usporedo s psihofizičkim razvojem.

Faza šaranja traje do 4. godine i u njoj prevladava psihomotorički i osjetilni djetetov doživljaj i užitak prilikom povlačenja linija. Crtanje je u ovoj fazi bilješka motorne koordinacije, tj. odraz razvoja motorike (Grgurić i Jakubin, 1996). Tijekom ove faze šare se mijenjaju od jednostavnih crta do manjih kružnih crta, a te promjene u vrsti šaranja uvjetuje razvoj motorike djeteta. Linije (šare) u početku su pravolinijske, a kasnije kružne i sve preciznije s uključivanjem različitih varijanti šara kao što su sklop pravolinijskih poteza, skakutanje po podlozi i udarno šaranja (Herceg, Rončević,

Karlavaris, 2010). Na kraju ove faze dolazi do pokušaja prikazivanja okoline kao „slučajno postignuti crtež“ ili faza „slučajnog realizma“, gdje dijete uočava sličnosti nekog predmeta i slučajno postignutog crteža te mu počinje davati ime (Linquet, u Beisl, 1978; prema Grgurić i Jakubin, 1996).

Faza dječjeg realizma traje od 4. do 10. godine i za nju je karakteristično nastojanje da se prikaže okolina. Može se podijeliti na ranu fazu dječjeg realizma i fazu intelektualnog realizma. Rana faza dječjeg realizma traje od 4. do 6. godine i karakterizira ju prikazivanje okoline s egocentričnog, osobnog stajališta s izrazitim emocionalnim elementima i detaljima. Autori napominju kako perspektiva i proporcija nisu kriterij u ovoj fazi. U ovoj fazi vlada perceptivni egocentrizam, tj. za dijete svaki predmet u okolini ima postojanje „po sebi“, a ne po objektivnom promatraču (Grgurić i Jakubin, 1996). U ovoj fazi dijete na ljudskom liku prikazuje lice, a udovi su često bez oblika tijela te čovjek slični glavonošcu. Također se u ovoj fazi može uočiti takozvani princip glavnog pravca kojim se ljudska figura prikazuje u vertikali, a životinje u horizontali (Herceg i sur., 2010). Kasnije, u fazi intelektualnog realizma, koja traje od 6. do 11. godine, dijete i dalje prikazuje okolinu i pokazuje da mu je poznato bogatstvo sadržaja, informacija i spoznaja te mnoštvo predmeta i njihovih obilježja (Grgurić i Jakubin, 1996). Prvobitna shema prikazivanja čovjeka, u ovoj fazi, upotpunjuje se mnogim detaljima na glavi i tijelu, poput ušiju, kose, obrva, vrata, obuće, nakita, odjeće i ostalo. Također se proširuje i broj tema koje djeca crtaju. Prostor prikazuju jednom vodoravnom linijom na dnu papira koja označava zemlju, a trake neba na vrhu crteža. Kasnije se vodoravne crte proširuju na još dvije ili tri paralelne crte koje označavaju objekte u drugom planu (Herceg i sur., 2010). Ovu fazu Grgurić i Jakubin (1996) još nazivaju zlatnim dobom dječjeg likovnog izražavanja i stvaranja zbog izvanrednih i zanimljivih likovnih djela.

Slika 1. „Slavimo rođendan“ (7 god.) (Grgurić i Jakubin, 1996;57)

Faza vizualnog ili optičkog realizma traje od 11. do 14. godine i to je faza zanemarivanja znanja o predmetima i njihovim objektivnim odnosima radi uspostavljanja njihovih prividnih odnosa kako ih čovjekove percipira. Ovu fazu karakterizira realističnije izražavanje objekata, bogatstvo detaljima te skladnost proporcija (Grgurić i Jakubin, 1996). „Zbog emocionalne neutralnosti detalja te spoznajno i tehnički visoko elaborirana izraza, ova se faza udaljuje od dječjih faza i približava se izrazu odraslih.“ (Grgurić i Jakubin, 1996; str. 31). U ovoj fazi djetetovog likovnog stvaralaštva javljaju se potpuniji prikazi figura i objekata te se javljaju i potpuniji elementi prikaza pokreta figura, a prostor prikazuju opisno (Herceg i sur., 2010).

3. LIKOVNA UMJETNOST

Likovna umjetnost pripada grani umjetnosti koja se služi likovnim znacima da bi se izrazile ideje i emocije. Likovna umjetnost postoji u svim društvima (Herceg i sur., 2010).

„Likovna je umjetnost produkt estetske aktivnosti čovjeka kojom nastaje estetski oblikovan izraz (umjetničko djelo), odnosno to je aktivnost kojoj je cilj estetski vrijedne poruke u ostvarenim likovnim djelima prenositi na druge ljude“ (Herceg i sur., 2010; str. 13).

Likovna umjetnost sastoji se od različitih likovnih područja: crtanja, slikanja, grafike, kiparstva, dizajna, vizualnih komunikacija, arhitekture, urbanizma i hortikulture.

Umjetnost je (za razliku od znanosti koja objektivno proučava stvarnost) subjektivna, odnosi se na konkretnu situaciju, otvorena je i slojevita, pa tako različiti ljudi estetske poruke različito primaju i različito doživljavaju. Dakle, umjetnost ne prikazuje punu objektivnu stvarnost, već odnos umjetnika prema toj stvarnosti. Likovnom umjetnošću prikazuju se nečije ideje i vjerovanja koje ovise o umjetnikovoj individualnoj osjetljivosti i odnosu prema stvarnosti (Herceg i sur., 2010).

Umjetnost je ponekad dokumentarna, kritična prema nepravdama, uključena na planu religije ili ideologije. Često je ukrasna, povezuje se s funkcijom predmeta ili prostora, ponekad vraća čovjeka na svoje iskonske izvore, čini ga svjesnim opasnosti jednostranog mišljenja i postupaka, itd., no u svim slučajevima koristi likovna sredstva. (Herceg i sur., 2010, str. 15).

Autori Herceg i sur. (2010) tvrde da vrednovanje likovnog djela i svih njegovih razina proizlazi iz složenosti likovne strukture koja je u sebi zadržala mnoge ljudske aktivnosti: spoznavanje, igru, stvaranje, rad, vrednovanje, komunikaciju, itd., u koje se projektiraju elementi općeg, materijalnog, individualnog i povijesno-društvenog fenomena. Tako zaključuju da se složenost prepoznaje u elementima, slojevima svakog umjetničkog djela.

Prilikom stvaranja likovnog djela, Herceg i sur. (2010) smatraju da nije važno kojim sredstvima se ono ostvaruje, već to da iza tih sredstava uvijek stoji kreativan čovjek,

te da se uvijek ostvaruje estetska struktura koja djeluje na druge ljude, tj. na promatrače.

Prema autorima Herceg i sur. (2010) odgojitelj koji želi djecu upoznati s likovnom umjetnosti treba djeci približiti svu složenost likovnog fenomena, tj. mora im postupno objasniti sve elemente i pojavnosti likovne umjetnosti, ne samo jednu od njih, naravno, na način prikladan dječjoj dobi. Stoga, nije dobro svesti likovno djelo samo na motiv, procjenjujući ga kao vrijedno i lijepo; nije dobro objašnjavati djeci samo likovni jezik, a zanemarivati likovno-kreativne sposobnosti ili metode oblikovanja pojedinog umjetnika, itd.

Autori Herceg i sur. (2010) nadalje navode kako se složenost likovnog djela može analizirati kroz iduće tri cjeline:

1. Materijalna egzistencija likovnog djela (fizička realnost likovnog djela):

- Motiv ili povod
- Materijal ili medij
- Oblikovna struktura
- Likovna poruka

2. Kvalitete koje u djelo unosi umjetnik:

- Likovna kreativnost
- Individualnost umjetnika
- Metoda oblikovanja

3. Kvalitete koje u djelo unose promatrači:

- Utjecaj vremena (stil i pravac)
- Utjecaj geografskog prostora (nacionalne i regionalne značajke)
- Utjecaj socijalnih faktora

3.1. PREDŠKOLSKO DIJETE I LIKOVNA UMJETNOST

Autori Herceg i sur. (2010) smatraju da dječji razvoj ovisi o samom potencijalu djeteta, kao i o odgoju i djelovanju sredine. U psihologiji se najčešće interpretiraju četiri vrste razvoja: tjelesni, kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj (Berk, 2008; prema Herceg i sur., 2010; str. 44) koji obuhvaćaju razvoj osjetila, misli i kreativnosti, emocionalni razvoj te socijalno-etički razvoj.

Tijekom razvoja djeteta, Herceg i sur. (2010) razlikuju kvalitativne faze za koje tvrde da umnožavaju i obogaćuju pojedine psihičke značajke, kao i kvalitativne faze za koje također tvrde da poslije prijelaznog razdoblja postižu nove kvalitativne razine u razvoju psihičkih karakteristika djeteta. Ta prijelazna razdoblja, ističu autori, su važna u odgoju jer mogu slijedeću razvojnu fazu učiniti boljom i odgojno potpunijom.

Polazeći od teorijskih objašnjenja, razvoj djeteta i njegov likovni razvoj dijele se na pojedine faze i prijelazna razdoblja (Karlavaris, 1991; prema Herceg i sur., 2010):

1. Prva faza - prenatalno razdoblje: razdoblje u kojem se javlja potreba za zdravom pretpostavkom kasnijeg dječjeg razvoja.

Prva prijelazna faza - novorođenče, traje oko 15 dana po rođenju, faza u kojoj se dijete prilagođava na vanjske uvjete okoline te u kojoj počinje formiranje osjetilnih reakcija na vanjski svijet.

2. Druga faza - razdoblje dojenja, traje do kraja prve godine života, razdoblje intenzivnog fizičkog i psihomotoričkog razvoja; **u likovnom smislu to je optička motorička i psihička priprema za kasniju likovnu aktivnost.**

Druga prijelazna faza – faza koja predstavlja rano djetinjstvo i koja obuhvaća vrijeme između desetog i četrnaestog mjeseca života u funkciji priprema za hodanje, samostalno hranjenje i govor.

3. Treća faza - razdoblje ranog djetinjstva, između prve i treće godine života, fazu obilježava intenzivni emocionalni razvoj, kognitivni razvoj temeljen na konkretnom i

egocentričnom mišljenju, motoričkoj aktivnosti, dok se socijalizacija javlja na razini imitacije. **Fazu obilježava početak likovnog izražavanja između druge i treće godine – to je prva faza, a naziva se šaranje.**

Druga godina

Razvojne mogućnosti djece na različitim područjima istraživali su mnogi znanstvenici. Korišteni su rezultati koje je dobio istraživački tim Učiteljskog fakulteta u Zagrebu: Starc B., Čudina-Obradović M., Pleša A., Profaca B. i M. Letica (2004).

Motorički razvoj - javljaju se usvojene motoričke vještine (na početku dijete hvata predmete cijelom šakom, zatim ih može bacati, **može držati olovku i njome šarati**).

Emocionalno-socijalni razvoj - dijete počinje jasno pokazivati emocije (ljutnju i ljubomoru) i privrženost, zna svoje ime i spol, zna da je dijete te definira svoju osobnost i pripadnost; želi biti samostalno i prkosom izražava neovisnost, rado se druži s djecom te želi pomoći odraslima.

Od druge do treće godine života

Motorički razvoj – usavršava motoričke radnje hodanja, održavanja ravnoteže i bolja je koordinacija pokreta ruku (hvata predmete prstima i palcem, lista knjige, savija papir na dva dijela, koristi škare, itd). **Kod crtanja pokreće šaku iz zgloba. Početak formiranja ljevaka.**

Emocionalno-socijalni razvoj – nedovoljno razvijen pojam o sebi, kao i osjećaj samostalnosti, potrebna pomoć prilikom konstruktivnog rješavanja problema dječjih strahova (od nepoznatog i mraka), razlikuje spolne uloge osoba, počinje razumijevati odgodu želja te se javlja potreba za poslušnosti.

Treća prijelazna faza - faza je prijelaza u predškolsko doba koja traje nekoliko mjeseci oko treće godine te predstavlja pripremu za uspostavljanje socijalnih odnosa.

4. Četvrta faza - razdoblje predškolske dobi koje traje od treće do šeste/ sedme godine, obilježeno daljnim složenijim razvojem - tjelesnim i psihomotoričkim, veći je raspon emocija, intenzivniji kognitivni razvoj i razvoj govora, te je značajan razvoj socijalne svijesti i druženje s vršnjacima. **U likovnom izražavanju faza je obilježena fazom sheme i razvijene sheme.**

Od treće do četvrte godine

Motorički razvoj - dijete hvata malu loptu i nogom udara loptu; gradi oblike po uzoru, niže kuglice, okreće ključ u bravi te **drži olovku s tri prsta, povlači manje oblike (detaljnije) i imenuje motiv koji je nacrtao.**

Emocionalno-socijalni razvoj - jače su izražene emocije ljutnje i ljubomore, razvija pojam o svojoj osobnosti i pripadnosti, obitelji i grupi, javlja se zanimanje za afirmaciju njegove aktivnosti u sredini (samopotvrđivanje).

Od četvrte do pete godine

Motorički razvoj - **crta prepoznatljive oblike s više detalja, lako koristi kist i otiskuje pečatima**, značajna je uloga šake i prstiju; uspostavljena je dominacija desne ili lijeve ruke i noge.

Emocionalno-socijalni razvoj - nastavak javljanja straha i pojava ljutnje, agresivnosti i zavisti; tegobe si olakšava sisanjem prsta ili griženjem noktiju, razvoj samostalnosti očituje se preuzimanjem inicijativi, teško prihvaća neuspjeh, početak stvaranja prijateljstva.

Od pete do šeste godine

Motorički razvoj - **izrezuje nacrtane oblike škarama, može naučiti šivanje i vezuje vrpce, sigurno povlači razne crte i precrtava velika slova i brojeve i romb.**

Emocionalno-socijalni razvoj - pojačava se samostalnost i neovisnost; samostalno se hrani, pere, oblači, surađuje s vršnjacima, razvija osjećaj za pravdu; **relativno je spretno u likovnom izražavanju.**

Od šeste do sedme godine

Motorički razvoj - lijepi manje izrezane oblike u prethodno zamišljeni lik, sigurno razlikuje boje i nijanse boja i nastoji ih tako prikazati u svom radu; u kiparskim tehnikama oblikuje manje plastične detalje, sigurno pokriva ujednačeno manje površine bojom.

Emocionalno-socijalni razvoj – još zadržava strah od samoće, može kontrolirati svoje emocije, raste samokontrola, razvija prijateljstva i sposoban je za dogovore.

Četvrta prijelazna faza - označava prijelaz u školsko doba, te traje oko šest mjeseci između šeste i sedme godine života, obilježava ga postupni prijelaz iz konkretnog k apstraktnom mišljenju, kao pretpostavka daljnjeg intelektualnog razvoja.

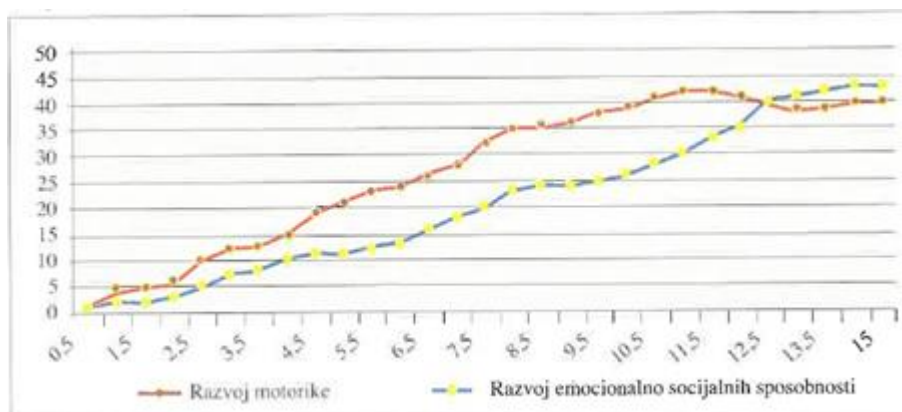
5. Peta faza – faza je školskog doba koja traje od sedme do dvanaeste godine, a obilježava je miran i stalan razvoj tjelesnih, psihomotoričkih, te posebno intelektualnih i jezičnih sposobnosti, bogatiji su socijalni odnosi koji su uvjetovani o ovisnošću o roditeljima i odraslima. U likovnom razvoju faza se označava kao fizioplastični način izražavanja (faza oblika i pojava); kvantitativno i kvalitativno polazi od jednostavnijeg likovnog izražavanja sve do početka prikaza pokreta figure i objekata u optičkom prostoru, a pri kraju razdoblja počinje i osvještavanje likovne strukture (postupno svjesnije primjenjivanje likovnog jezika u likovnom izražavanju). Također, ostvaruju se i složeniji oblici prema likovnim djelima.

Peta prijelazna faza - faza puberteta i adolescencije, kod djevojčica počinje nakon dvanaeste godine i traje do oko sedamnaeste godine, a kod dječaka od trinaeste do osamnaeste godine; razdoblje prestrukturiranja unutarnjih snaga ličnosti u smjeru sazrijevanja, tj. konkretne individualnosti koja može preuzeti određeni stupanj odgovornosti.

6. Šesta faza - predstavlja zrelo doba koje traje od dvadesete do pedesete godine života, te se zatim razvoj nastavlja u trećoj dobi *sve do posljednjeg prijelaznog razdoblja*, poslije kojeg osoba ulazi u duboku starost.

Grafikon 1

Razvoj motorike i emocionalno-socijalnih sposobnosti (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010;56)

3.2. UMJETNIČKO DJELO

Umjetnička djela prikazuju odnos umjetnika prema društvu, duh određenog vremenskog razdoblja u kojem je djelo nastalo i o onome što nam ono govori i danas (Petrač, 2015).

Petrač (2015) navodi dva bitna svojstva umjetničkih djela: tematski i likovni sadržaj. Proučavanje značenja umjetničkih djela bavi se ikonografija=pisanje o slikama. Stoga je za prvi susret s djelom potrebno određeno predznanje iz opće kulture, npr. povijesti, religije, geografije itd. Autor smatra da je čin „čitanja“ umjetničkog djela uvjetovan kulturom promatrača. „Kultura je tlo na kojem raste umjetnost i o tom će tlu ovisiti njezin vat ili njezino uvenuće“ (Belan, 1980; prema Petrač, 2015).

Umjetnikovo djelo odražava stvarnost koju umjetnik živi i način na koji je doživljava. Zbog individualnosti, specifičnosti umjetnikove osobnosti (duševnog stanja, nadarenosti i vladanja likovnom tehnikom) i umjetnikovog prepoznatljivog stila, stvarnost će biti prikazana na različite načine (Petrač, 2015).

Prema Petrač (2015), najčešći susret s likovnom umjetnošću događa se pri posjetu muzejima i galerijama te se rjeđe događa mogućnost upoznavanja djela u kućnoj privatnoj zbirci. Također, postoje i privatne galerije kojima je cilj prodaja umjetničkih djela. Osim galerijskim putem, umjetnička djela prodaju se i putem organiziranih

aukcija ili putem televizija i mreža, ali one često ne omogućuju kupcu promatranje originalnog djela prije kupnje.

3.3. VAŽNOST KOMUNIKACIJE DJETETA S DJELIMA LIKOVNIH UMJETNOSTI

Prema Grgurić i Jakubin (1996), uloga i značaj promatranja djela likovnih umjetnosti različiti su u svakoj fazi dječjeg psihofizičkog razvoja pa se tako prema postavljenim ciljevima mijenjaju i metode rada kao i značaj promatranja.

Grgurić i Jakubin (1996) smatraju da je djeci već u predškolskoj dobi potrebno omogućiti što neposredniji kontakt djeteta s umjetničkim djelom zato što djeca od najranije dobi osjećaju i doživljavaju estetičke vrijednosti.

Slikovnice i ilustracije za djecu, originali i reprodukcije slikarskih, grafičkih, kiparskih i arhitektonskih djela, televizija i film, likovno oblikovani predmeti svakodnevne upotrebe, likovne pojave u prirodi, kultura stanovanja i odijevanja – sve to treba, već u predškolskoj dobi, načiniti podlogu budućim likovno-estetičkim doživljajima i razvoju senzibilnosti za likovnu umjetnost. (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 108).

Mnogi drugi autori navode važnost i dobrobiti komunikacije djece s umjetničkim djelima. Petrač (2015) navodi da promatranjem umjetničkog djela dijete otkriva unutarnje svjetove umjetnika, njihovo viđenje svijeta, a time se bogate dječje spoznaje, otkrivaju misli i osjećaji te nove ideje. Grgurić i Jakubin (1996) pak ističu da će upoznavanje kvalitativnih likovnih djela dovesti do oslobađanja sposobnosti i sklonosti djece za likovno izražavanje i stvaranje. Djela likovnih umjetnosti tako postaju sadržajem dječje svijesti i potiču ih na maštu za ostvarenje likovnih djela.

Svako umjetničko djelo djeluje različito na svakog pojedinca i upravo je zbog toga svako umjetničko djelo izvor novih iskustava i informacija o svijetu. Stoga, ističu Zupančić i Duh (2009), potaknuvši različita sjećanja i emocije kod svakog pojedinog djeteta, djeci se ne prenose samo nove spoznaje o djelu, umjetniku, likovnim elementima već im se daju prilike za prorađivanje iskustava i emocija čime se neposredno utječe na njihov emocionalni razvoj.

Prihvatanje likovnih djela, navode Brajčić i Kuščević:

razvija se u komunikaciji s likovnim djelom, a temelji se na kulturi opažanja, promatranja, doživljavanja, promišljanja i interpretiranja sadržaja. Iako dijete kao likovno neobrazovan promatrač ne poznaje likovni jezik kojim govori likovno-umjetničko djelo, niti još može shvatiti da umjetnički vrijedno likovno djelo pretpostavlja jedinstvo sadržaja i forme, ono ipak potiče u djetetu estetski doživljaj (Brajčić, Kuščević, 2016, str. 23).

Autorice to potkrepljuju navodima dvojice autora; Feldman ističe kako je dijete predškolske dobi sposobno spontano izvesti operacije iste kao što ih izvode i profesionalni likovni kritičari – opisivanje, analiziranje, interpretiranje i prosuđivanje, ali po nasumičnom redoslijedu (Feldman, 1970; prema Brajčić, Kuščević, 2016). Stoga je neophodno podučavanje u umjetnosti kao sistematiziranje djetetove neukrotive želje za razgovorom o umjetnosti. Odrasli u tome igraju značajnu ulogu – u smjeru određivanja što djeca vide kod pojedinačnog djela te kako se osjećaju u procesu susretanja s likovnim djelima (Chapman, 1978; prema Brajčić, Kuščević, 2016). Znanje likovnog jezika i iskustvo gledanja može se steći jedino kontinuiranim susretom s djelima likovnih umjetnosti te promatranjem i doživljavanjem ponuđenih sadržaja likovnih djela.

Slika 2. Djeca u umjetničkom paviljonu (Petrač, 2015; 24)

Komunikacija s likovnim djelima u dječjem vrtiću ovisi prvenstveno o mogućnostima doživljavanja likovnih djela od strane djeteta. Određeni broj autora smatra kako u doživljavanju umjetničkih djela postoje razvojne faze unutar čijih granica djeca i mladi doživljavaju umjetnička djela, a navedene faze uglavnom ovise o kognitivnom i emocionalnom razvoju djece.

Kerlavage navodi kako djeca prilikom promatranja i doživljavanja umjetničkog djela napreduju vrlo progresivno i dosljedno kroz nekoliko faza estetskog i umjetničkog razumijevanja (Kerlavage, 1995; prema Brajčić, Kušćević, 2016).

U senzornoj fazi Kerlavage smatra da djeca nemaju razvijenu sposobnost razlikovanja simbola niti razvijeno apstraktno mišljenje pa se u svojim izborima priklanjaju apstraktnim djelima. U ovoj fazi djeca su znatiželjna, egocentrična, otvorena za nova iskustva, reagiraju intuitivno na djela koja su privlačna i ugađaju osjetilima s 14 dominantnim obilježjima boje. Iako izabiru određeno djelo djeca ne znaju objasniti svoj izbor. Interakcija s umjetničkim djelom odvija se nasumice pokretom prema djelu, a djeca se fokusiraju na samo jedan objekt prisutan u umjetničkom djelu neovisno o složenosti kompozicije umjetničkog djela. Razvijajući osjećaj za simbole, djeca ulaze u konkretnu fazu (Kerlavage, 1995; prema Brajčić, Kušćević, 2016).

U konkretnoj fazi djeca mogu objasniti razloge za izbor pojedinih umjetničkih djela. Ova faza označena je prosudbama utemeljenim na temi, realizmu i ljepoti slike. Djeca u konkretnoj fazi doživljavanja umjetničkog djela mogu objasniti cilj umjetničkog djela povezujući ga sa stvarnom osobom, mjestom ili predmetom, ali i dalje nemaju razvijen osjećaj za vrijeme nastanka slike niti za prepoznavanje umjetničkih stilova.

U ekspresivnoj fazi djeca su manje egocentrična te mogu sagledati sliku s drugačijeg gledišta prema stilskim i ekspresivnim obilježjima djela. Shvaćaju da je cilj umjetničkog djela izraziti ideju ili osjećaj, a ne prikazati stvarnost. Mogu objasniti svoje razloge za izbor umjetničkog djela na temelju ekspresivnih i umjetničkih obilježja koja čine djelo.

Kerlavage zaključuje kako doživljavanje umjetničkog djela kroz promatranje i susret s umjetničkim djelom polazi od apsolutnog oslanjanja na osjetila prema mjestu ili točki kada djeca odnosno mladi mogu napraviti prosudbe temeljene na ekspresivnoj i apstraktnoj informaciji (Kerlavage, 1995; prema Brajčić, Kušćević, 2016).

4. LIKOVNA UMJETNOST U ODGOJNO - OBRAZOVNOM PROCESU

Likovna umjetnost djeci omogućuje okolinu i praksu u kojoj aktivno stječu iskustva i u kojoj su aktivno uključena u procese i razvoj stvaralaštva, tvrde autorice Brajčić, Kušćević i Katić (2011).

Brojna znanstvena istraživanja dokazuju da rano bavljenje likovnim aktivnostima i umjetnička naobrazba općenito poboljšavaju i druge aspekte spoznaje, pa tako Balić-Šimrak navodi da:

likovne aktivnosti potiču fokusiranje, odnosno, usmjeravanje pažnje, pa tako učestalo bavljenje likovnošću djeluje na bolju koncentraciju i u drugim aktivnostima; likovne aktivnosti potiču opuštanje cijelog organizma i lučenje hormona sreće, što rezultira kvalitetnijim življenjem; upotreba različitih materijala, rješavanje problema koje donosi likovni proces, eksperimentiranje i traženje novih spoznaja pridonosi razvoju divergentnog mišljenja, a samim time i kreativnosti (Balić - Šimrak, 2010, str. 7).

Autorice Brajčić i sur. (2011) također navode kako uključivanje djece u umjetničke procese razvija u svakom pojedincu smisao za inicijativu i stvaralaštvo, bogatu imaginaciju, emocionalnu inteligenciju i moralni „kompas“, sposobnost kritičkog mišljenja, smisao za samostalnost i slobodu mišljenja i djelovanja.

Odgojno-obrazovni rad složen je proces koji ovisi o raznovrsnim elementima metodičkog polja. Već je od rane dobi važno integrirano djelovanje svih aspekata odgoja zbog dječjeg cjelovitog razvoja pa se tako se npr. intelektualni razvoj treba odvijati usporedno s emocionalnim, tjelesnim, socijalnim i estetskim razvojem (Herceg i sur., 2010).

„Svaki odgoj i obrazovanje predstavlja složene procese jer se jedinka priprema za život i rad kroz razvijanje mnogih ljudskih kompetencija, tj. vrijednosti. Jedan je od tih

procesa i likovna kultura“ (Herceg i sur., 2010; str. 44). Općeobrazovne ustanove djeci predškolske dobi pružaju mogućnost provođenja likovne kulture kao segmenta općeg odgoja i obrazovanja. Autori Herceg i sur. navode kako „općeobrazovni segment likovne kulture ima za cilj u okviru mogućnosti dobi, upoznati djecu s likovnom umjetnošću, kultivirati njihov odnos prema likovnim vrijednostima, razvijati likovnu kreativnost“ (Herceg i sur., 2010; str. 44).

Likovni odgoj obuhvaća sve djelatnosti, koje omogućavaju djetetu da razvije svoje doživljajne i stvaralačke sposobnosti, ne samo u crtanju, nego i u slikanju, modeliranju, građenju – i to u raznolikim, bogatim i interesantnim tehnikama, a posebna pažnja se posvećuje estetskom odgoju u doživljavanju umjetnosti s krajnjim ciljem odgajanja čovjeka sposobnog za ispravno estetsko vrednovanje svojih i tuđih proizvoda (Himmelrajh, 1959, str. 11).

Unutar likovnog odgoja, Himmelrajh (1959) smatra kako najviše na srcu mora postojati težnja da se dijete oplemeni, da mu se pomogne da se lakše i potpunije snađe u svijetu oko sebe, da ga se uvede u svijet ljepote, da ga se hrabri i podržava u njegovom smjelom, vedrom, osjećajnom i umješnom likovnom izražavanju u raznim materijalima. U okviru pojašnjavanja težnje za poticanjem likovnog izražavanja djece, autor smatra da je u likovnom odgoju djece najvažniji odgojni momenat: „doživljaj umjetnosti, razvijanje osjećaja i trajnog interesa za umjetničke tvorevine daleko su vredniji od nekog sistematskog „znanja“ koje bi netko djeci htio dati o umjetnosti“ (Himmelrajh, 1959; str. 154).

Himmelrajh (1959) ističe kako su produkti dječjeg likovnog izraza vrlo snažan odgojni i obrazovni faktor koji utječe na oblikovanje budućeg potpunog čovjeka koji bi trebao imati visoke kvalitete mišljenja, rada, sposobnosti i osjećaja humanosti. Iz toga proizlazi kako je jedan od osnovnih zadataka likovnog odgoja djece i mladih odgojiti čovjeka koji će voljeti i tražiti likovne estetske vrednote.

Jedna od važnih funkcija likovnog odgoja, ističu Brajčić, i sur. (2011), jest uvođenje djece u svijet umjetnosti. Autorice smatraju da se odgojno-obrazovna vrijednost likovnog odgoja u cjelini ostvaruje neposrednom stvaralačkom akcijom djece i promatranjem likovnih djela.

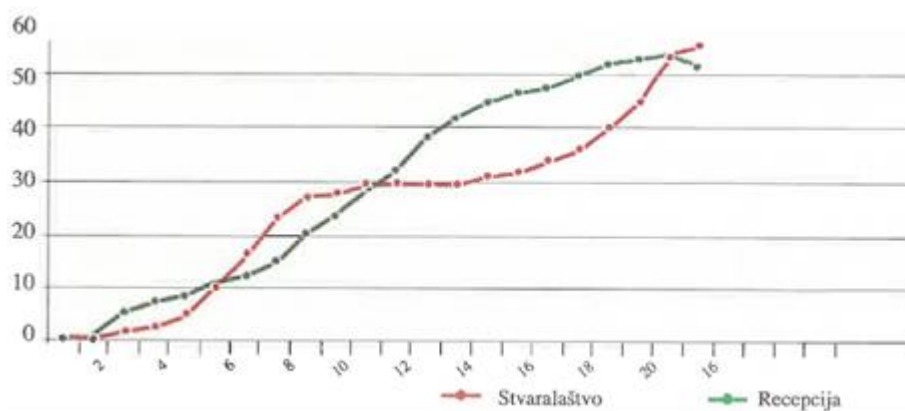
4.1. PROMATRANJE LIKOVNO - UMJETNIČKIH DJELA S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI

Likovno promatrati isto je kao i čitati u književnom smislu. Likovno čitati znači biti sposoban čitati likovni tekst, likovni osjećaj izražen crtom, bojom i oblikom. Peić (1971) ističe kako je važno je da se kod promatranja i proučavanja umjetničkog djela likovni tekst odvoji od motiva (što često nije lako jer likovni tekst ponekad zna biti zatrpan likovnim motivom). No, ako je umjetničko djelo kvalitetno, likovni tekst je u njemu izravniji, intenzivniji i uočljiviji. „Zato pri promatranju likovnog djela treba naglasiti kao osnovno i bitno: Okom treba očistiti sliku i kip od svega što nije likovni tekst i usmjeriti pogled isključivo i samo na govor crte, boje i oblika“ (Peić, 1971; str. 229).

Sposobnost dječjeg likovnog izražavanja uvjetovano je, tvrde Herceg i sur. (2010), razvojem sposobnosti promatranja likovnih djela jer su one međusobno ovisne. Autori objašnjavaju kako obje djelatnosti otkrivaju razinu općeg i likovnog razvoja djeteta te njegovu mogućnost prijma umjetničkih poruka. Tako zaključuju kako se sposobnost promatranja likovnih djela u razvojnoj fazi nalazi ispred mogućnosti likovnog izražavanja.

Grafikon 2

Hans Guenther Richter, (1987.) Die Kinderzeichnung, Schwam Handbuch, Duesseldorf (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010;66)

Promatrajući likovno-umjetnička djela dijete otkriva unutarnje svjetove umjetnika i njihova viđenja svijeta i pojava, čime bogati svoje spoznaje. Dijete na umjetničkom djelu može prepoznati misli, osjećaje i ideje koje je umjetnik htio izraziti likovnim govorom (Petrač, 2015). Autori Herceg i sur. (2010) pak ističu da mogućnosti interpretacije likovnog djela ovise o duhovnom bogatstvu promatrača i o njegovom iskustvu u doživljavanju likovnih djela.

Slika 3. Dijete promatra umjetničko djelo (Petrač, 2015; 26)

Vještinu promatranja likovno-umjetničkih djela dijete razvija postupno, stoga je važno pripremiti ga za promatranje, dati mu smjernice na što posebno treba obratiti pozornost te ga poticati kroz cijeli proces. Također, u većini slučajeva potrebna je identifikacija nepoznatih pojmova (Petrač, 2015).

U likovnoj kulturi jedna je od zadaća roditelja, odgojitelja i učitelja naučiti kako gledati umjetničko djelo, te ponavljanjem i uspoređivanjem proizvesti kod djeteta duhovno stanje i naviku, da djelo shvati, uživa u njemu, te se tako napoji (inspirira) idejom koja je oživotvorena slikarskim ili prostorno-plastičnim izrazom (Petrač, 2015; str. 29).

Prema Herceg i sur. (2010), produhovljena navika bi bila navika srži i smisla, a ne navika ponavljanja mehaničkih radnji, kakva je jednostavna navika. Produhovljena navika omogućuje prihvaćanje poznatih, ali i nepoznatih segmenata svakog umjetničkog djela. Takva specifična navika također omogućuje stalni razvoj osjetljivosti za uvijek nove likovne poruke.

4.2. ANALIZA LIKOVNO-UMJETNIČKIH DJELA S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI

Kako bi se djecu poticalo na promatranje i usmjeravalo ga na isto, potrebno je shvatiti formalnu analizu likovnog djela. Promatranje likovnog djela odvija se kroz četiri analize čija je podjela tematska, likovno-jezična, likovno-tehnička i stilska:

1. Tematska analiza- odnosi se na interpretaciju tematskih sadržaja i motiva likovnog djela, pa se tako može odnositi na pejzaž, portret, ljudski lik, figuralnu kompoziciju, mrtvu prirodu i sl.

2. Likovno-jezična analiza- naglasak se stavlja se na uočavanje, prepoznavanje i opisivanje likovnih i kompozicijskih elemenata određenog djela.

3. Likovno-tehnička analiza- bitno je prepoznati tehničke postupke i likovnu tehniku koja je korištena.

4. Stilska analiza- u središte stavlja cjelokupne formalne karakteristike određenog umjetnika, razdoblja, stila ili pravca (Petrač, 2015).

Još jedan važan aspekt promatranja odvija se kroz analizu likovnog djela od cjeline prema detalju i od detalja prema cjelini. Na taj način djetetu se omogućava uvid u ono što možda u početku nije primijetio ili zaključak o djelu iz najmanje kompozicije, boje ili oblika (Petrač, 2015).

Približavanje umjetničkog djela djeci se u praksi uglavnom vrši analizom na razini tematskog sadržaja i banalnog prepričavanja ilustrativnosti umjetničkog djela, dok se analizi forme i usvajanja likovnog jezika rijetko kad pristupa, tvrdi Petrač (2015). Autor ističe da u promatranju likovnog djela ne treba razmišljati isključivo o tematskoj analizi, nego i o uključivanju i analizi likovne forme kako bi bili u ravnopravnom odnosu.

Grgurić i Jakubin (1996) naglašavaju da je potrebno analizu djela uskladiti prema djetetovim fazama razvoja i mogućnostima djece. Također, autori smatraju da težinu zadatka treba postaviti na stupanj iznad njihovih mogućnosti.

Djeca promatranjem likovnog djela analiziraju djelo na način da raščlanjuju, uspoređuju uzajamni odnos, odvajaju, grupiraju, odabiru, zaključuju... Nakon analize sintetiziraju percipirano ponovnim manipuliranjem prethodno analizirane strukturne elemente djela. Naposljetku, zaključuje Petrač (2015), djeca dolaze do evaluacije gdje ocjenjuju, kritički se osvrću, prosuđuju, odlučuju itd.

5. UMJETNIČKO DJELO KAO POTICAJ DJEČJEG LIKOVNOG IZRAŽAVANJA

Umjetničko djelo može poslužiti kao poticaj pri likovnom izražavanju ili može biti izvor motiva. Umjetnici i djeca likovno izražavaju vlastitu sliku svijeta, pa su dječji i umjetnički izraz vrlo bliski. Kako bi se djeca mogla likovno izraziti, osim materijala potreban im je i poticaj. Postoje vizualni, ne-vizualni i likovno-kompozicijski elementi koji mogu poslužiti kao poticaji. Djetetovo likovno izražavanje i stvaranje potiče se kroz određene likovno-jezične sadržaje, teme i motive.

Autor Petrač (2015) navodi kako umjetničko djelo može poslužiti kao izvor motiva za sve vrste poticaja na slijedeće načine:

1. Umjetničko djelo kao likovno–jezični i tematski citat

Kod djece se nakon promatranja i analiziranja umjetničkog djela javlja interes za likovnim izražavanjem. Određeno umjetničko djelo može poslužiti kao poticaj i kao motiv.

2. Likovno–jezična redefinicija umjetničkog djela

Nakon promatranja i analize umjetničkog djela likovni sadržaji mogu se redefinirati. Tim činom djecu se potiče na samostalno rješavanje likovnih formi primjenjujući iskustva analize. Likovni sadržaj moguće je redefinirati tako što se npr. doda tekstura, promijeni boja, izmijeni veličina.

3. Umjetničko djelo kao izvor novih motiva

Umjetničko djelo može poslužiti i kao izvor novih motiva koji daje mogućnost osmišljavanja odgojno-obrazovnih projekata. Nove motive bira odgojitelj ili učitelj, a može ih birati i u suradnji s djecom. Određivanje motiva, likovnog područja te likovnih tehnika ovisi o odgojiteljevoj, učiteljevoj i dječjoj kreativnosti. Kako bi likovni izraz

odabranih motiva bio bogat i kvalitetan djeci je potrebno ponuditi raznovrsne likovne materijale te im omogućiti dovoljno vremena za realizaciju likovnog rada.

4. Umjetničko djelo kao izvor likovnih i kompozicijskih elemenata za izražavanje i stvaranje

Dijete svojim likovnim izrazom može prikazati razne vrste kompozicija kao što su ritam, kontrast, proporcije, ravnoteža, simetrija itd. Također može istraživati nijanse i tonalitet boja dodajući im druge te na taj način utvrđivati stečeno znanje. U svrhu istraživanja likovnih i kompozicijskih elemenata, djeci se kao poticaj mogu dati apstraktna likovna djela jer takva djela pružaju razne mogućnosti istraživanja i izražavanja kroz kreativne likovne igre.

5. Osamostaljenje lika iz cjeline

Odnosi se na promatranje umjetničkog djela od detalja prema cjelini, što znači da dijete može izdvojiti detalj umjetničkog djela kao svoj novi motiv. Tim izborom dijete analizira građu, oblike, boje motiva i može po želji isto redefinirati.

Himelrajh (1959) navodi da je strog kriterij u biranju kvalitetnih djela s kojima se djeca upoznaju jedini faktor koji će odlučiti o tome da se ne napravi greška pri izboru. Autor ističe kako je neophodno potrebno da odgojitelji čitanjem dobrih knjiga o umjetnosti i doživljavanjem umjetnosti na izložbama, u galerijama i muzejima ozbiljno i s oduševljenjem nastoje upotpuniti i unaprijediti svoju likovnu i osobnu kulturu.

6. SUVREMENA UMJETNOST

Likovna umjetnost ranijih razdoblja bila je manje-više figurativna umjetnost. Naime, u dvadesetom stoljeću moderna umjetnost počela se kretati sasvim drugim putovima; Pablo Picasso i George Braque razbijaju realnost i na slici počinju udruživati poglede različitih perspektivnih kutova, Vasilije Kandinski negira figurativnost i slika apstraktnu sliku, Jackson Pollock odbacuje kist i boju polijeva po platnima, Lucio Fontana platna reže nožem, itd. Uza sve to, šezdesetih godina dvadesetog stoljeća javlja se tzv. konceptualna umjetnost; umjetnost koja umjesto likovnog izraza naglašava ideju umjetnika. Stoga u galeriji više nije moguće vidjeti likovno djelo u klasičnom smislu, već samo predstavljanje ideja. Sve se više počinju uvažavati hibridni likovni smjerovi kao npr. performansi, tjelesna umjetnost (Body Art), instalacija. Osamdesetih godina javlja se postmodernistička umjetnost koja prkosi pravilima i ustaljenim načinima likovnog izražavanja. Postmodernistički umjetnik upotrebljava sve moguće anti-likovne pristupe, svjesno prkosi stoljećima starim principima i željeznim pravilima (Župančić, 2001; prema Brajčić i sur., 2011).

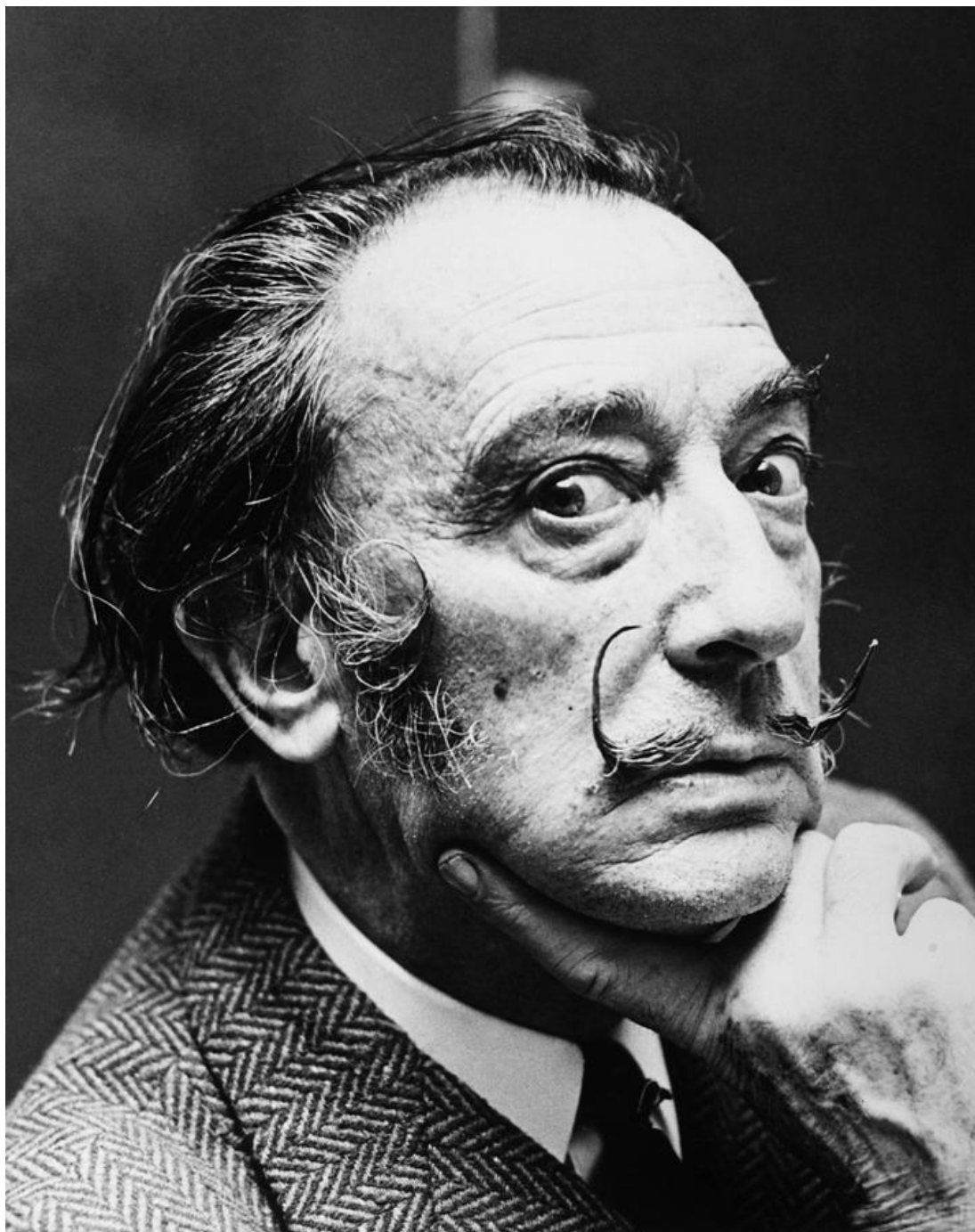
6.1. NADREALIZAM U SLIKARSTVU

Nadrealizam je nastao u Francuskoj u Parizu, a razvijao se neposredno iz talijanskog metafizičkog slikarstva i dadaizma. (Žmegač, 2014.) Pokret je nastao 1924. godine iako se prvi put zapravo pojavljuje 1916. godine za vrijeme Prvog svjetskog rata. Te godine okupilo se nekoliko umjetnika i osnovalo pokret pod nazivom „Dada“ u koji su pozivali pojedince s namjerom da odbace društvo. Nadrealizam je, kao i dadaizam, bio pokret kojeg karakterizira provokacija. U prvom dijelu razvoja pokreta umjetnici su improvizirali dok su u drugom dijelu smišljali što će i kako naslikati. (Larousse, 2004.)

Na nadrealističko slikarstvo značajno je utjecala psihoanalitička metoda S. Freuda, slikarstvo H. Bosch, G. Arcimbolda, F. Goye i O. Redona, simbolizam, dadaizam i metafizičko slikarstvo. Najznačajniji predstavnici nadrealizma u slikarstvu su: P. Klee, M. Ernst, J. Arp, J. Miró, A. Masson, Y. Tanguy, S. Dalí, R. Magritte, P. Delvaux, F. Picabia, M. Duchamp, u skulpturi A. Giacometti, a u fotografiji Man Ray. Prve izložbe

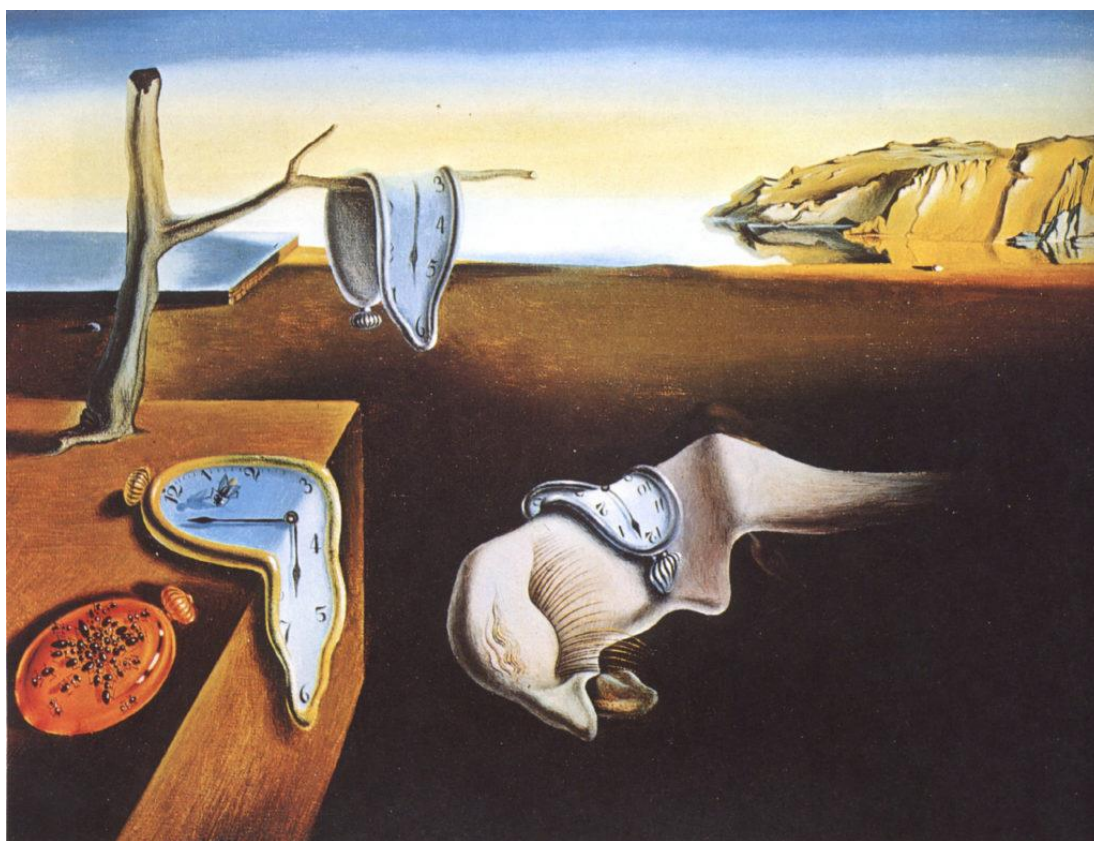
nadrealističkih slikara održane su 1925. i 1926. u Parizu. Radovi nadrealista međusobno se razlikuju. Neki su umjetnici, poput Ernsta, Massona i Miróa, eksperimentirali s različitim novim tehnikama (*frottage*, postupak otiskivanja trljanjem olovkom po komadu papira ili platna položena preko izlizane podne daske, gomile zapletenih konopaca i sl.; *grattage*, grebanje po slikarskom platnu; kolaž i kolaž-fotografije) kojima su nastojali uključiti automatizam u stvaranju likovnog djela. Drugi, poput Magritta i Dalíja (predstavnici verističkoga nadrealizma), fotografskom su točnošću slikali iracionalno-vizionarske kompozicije u kojima se kao glavni element javljaju fantastični krajolici, ljudsko-životinjske spodobе ili neobični predmeti u neočekivanim odnosima. U različitim inačicama, često u slobodnim, nesuvislim igrama imaginacije, nadrealističke težnje u slikarstvu traju do danas (<https://www.enciklopedija.hr>).

6.2. SALVADOR DALI

Slika 4. Salvador Dali (1904-1989) fotografija je autora Grangera koja je izrađena 25. listopada 2015 na adresi https://pixels.com/featured/2-salvador-dali-1904-1989-granger.html?fbclid=IwAR00EEpvaFx7RyRKVO1LgCi_LGhghrHaOEgpXR_d1MgFTkG_PdvLDLHDJ2E (13. 09.2020.)

U slikarstvu je predstavnik verističkog nadrealizma definiranog kao žanr-slikarstvo apsurdna. Likovi ljudi, životinja ili stvari naslikani su fotografskom točnošću, s detaljima groteskna i halucinantna karaktera. U stvaranju slike služi se asocijativnim reakcijama, koje sam naziva „aktivna paranoična kritika“. Preko teorije S. Freuda ušao u simboliku podsvijesti i snova, koji se javljaju kao dio sadržaja njegovih slika (*Vrijeme koje protječe*, 1931; *Žirafa u plamenu*, 1935; *Slutnja građanskog rata*, 1936). Na mnogim je djelima naslikao svoju ženu i muzu Galu s reminiscencijama na majstore visoke renesanse (*Madonna di Port Ligat*, 1950) (<https://www.enciklopedija.hr>).

Slika 5. (Dali, 1931.) na adresi https://www.ziher.hr/postojanost-pamcenja-salvador-dali/?fbclid=IwAR2Fm7hZTxenbYLNjDL5C8x_N8Y-YOcTzSLKEXomA9qIsvwP9zXQR83b4NM (13.09.2020.)

6.3. APSTRAKTNI EKSPRESIONIZAM – AKCIJSKO SLIKARSTVO

Apstraktni ekspresionizam je moderni stilski pravac američkog apstraktnog slikarstva koji se razvio u New Yorku 1940-ih godina. Glavni predstavnici ovog pravca su: R. Motherwell, J. Pollock, W. de Kooning, F. Klineart (<https://www.enciklopedija.hr>). Apstraktni ekspresionizam održao se na umjetničkoj sceni sve do pojave Pop arta šezdesetih godina 20. stoljeća.

Apstraktni ekspresionisti su razvijali nadrealističku metodu automatizma, što ih je dovelo do gestualne aktivnosti koja izmiče razumskoj kontroli. Tako naslikana slika nije prikaz nekog sadržaja nego je prikaz polja slikarova tijela koje ostavlja trag, a trag postaje sadržaj, tj. djelo. Slika je zapis automatizirane kretnje koju proizvodi umjetnik, a to može činiti kistom, prolijevanjem boje iz kantice ili prskanjem boje četkom (dripping), pri čemu nastaje neobuzdan, spontan nered gestualnih tragova, a središte slike se gubi; ona curi ravnomjerno preko svojih rubova na sve strane. (Lucie-Smith, 2003; prema Brajčić i sur., 2011).

Pollock se 1936. godine upoznao s upotrebom tekućih boja te počinje slikati na platnima koja su bila položena na tlo, na način da je po njima kapao i špricao tekuće boje. Ta tehnika kasnije je nazvana "*driptechnique*" – tehnika kapanja. U slikanju je upotrebljavao tvrde kistove, špahtle i ponekad injekcijske šprice. Njegova tehnika kapanja i špricanja boje doprinijela je razvoju novog pojma – akcijsko slikarstvo (actionpainting).

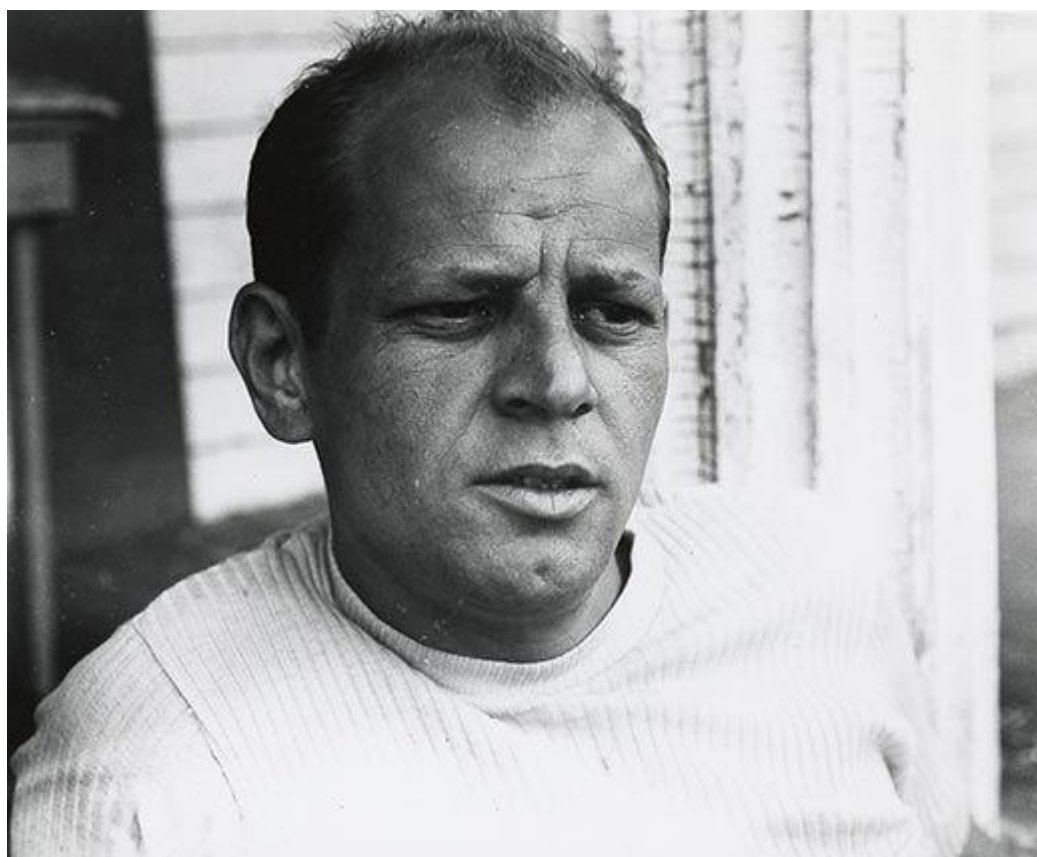

Slika 6. (Pollock, 1943.) na adresi https://www.smithsonianmag.com/arts-culture/decoding-jackson-pollock-142492290/?fbclid=IwAR3TNM0GKEgNUMjscnOTDKz13IODfYHYcBDP_QznkiYSWmGITmP8gMxgXFQ (13.09.2020.)

Akcijnsko slikarstvo je slikarska praksa američkih apstraktnih ekspresionista 1940-ih i 1950-ih u kojoj se umjetnik usredotočuje na izravan čin stvaranja slike, dok su estetske sastavnice poput oblika, boje i kompozicije manje važne. Glavni predstavnici akcijskog slikarstva su: Jackson Pollock, Hans Hofmann, Willem De Kooning, Franz Kline, Robert Motherwell (<https://www.enciklopedija.hr>).

6.4. JACKSON POLLOCK

Jackson Pollock američki je slikar i jedan je od istaknutih predstavnika apstraktnog ekspresionizma. Slikao je tzv. *drip tehnikom* (tehnika izravnog kapanja boje iz tube). Bio je prvi suvremeni slikar koji je radio na platnima velikih dimenzija, napuštajući tradiciju slikanja na stalku (*Katedrala*, 1947) (<https://www.enciklopedija.hr>).

Slika 7. Jackson Pollock na adresi https://www.smithsonianmag.com/arts-culture/decoding-jackson-pollock-142492290/?fbclid=IwAR3TNM0GKEgNUMjscnOTDKz13IODfYHYcBDP_QznkiYSWmGITmP8gMxgXFQ (13.09.2020.)

Slika 8. Proces nastajanja djela Jedan - Jackson Pollock i Lee Krasner, 1950. na adresi http://www.artnet.com/artists/hans-namuth/painting-one-jackson-pollock-lee-krasner-wAtB4rcxO1Ag1OeBm2Vzvg2?fbclid=IwAR2aNdbMNmiLli4KS_vIGsG8hZGEfwkJDFkb2N-UC61C6IzCr5UoL2yz3W0 (13.09.2020.)

Njegovo djelovanje se u povijesti suvremene umjetnosti shvaća kao inovativno. On svojim slikama poput seizmografom precizno mjeri unutarnja stanja psihe, a platno mu služi za izbacivanje emocija. Pollock je u potpunosti oživio emocije na platnu, on sam ističe “vitalnost” kao kriterij i govori o svom slikarstvu kao “umjetnosti ravnoteže”, “duševnom utješitelju” i “naslonjaču za odmor”, bez nagovještaja simbolizma i simboličkih asocijacija (Raed, 1974; prema Brajčić i sur., 2011).

7. PRAKTIČNI DIO RADA

U praktičnom dijelu rada istraživala sam na koji način ponuđeni primjeri likovno-umjetničkih djela suvremene umjetnosti utječu na likovno izražavanje djece predškolske dobi. U istraživanju su sudjelovale 2 odgojne skupine DV „Mali svijet“ Lučko, s rasponom godina od 4 do 6. U daljnjem dijelu rada prikazat ću pripremu za aktivnosti, tijek jutarnjih aktivnosti te analizu dobivenih likovnih radova. Aktivnosti su podijeljene na teme: akcijsko slikarstvo (istraživanje boje) i nadrealizam (crtanje i slikanje po uzoru na Salvadora Dalija), što znači da su se tijekom aktivnosti kao poticaj likovnom stvaralaštvu koristila umjetnička djela određenih umjetnika, ali i razne igre i materijali koji su ih motivirali na uključivanje u aktivnosti.

7.1. AKCIJSKO SLIKARSTVO

7.1.1. Priprema za aktivnost

TEMA: Akcijsko slikarstvo

MOTIV UNUTAR TEME: Istraživanje boje

TEHNIKA: Tempera

POTREBAN LIKOVNI PRIBOR I MATERIJAL:

- platno, papir, šprice, tempera, kistovi

MATERIJALI KOJE JE IZRADIO STUDENT:

- pripremljen kratak video o stvaralaštvu Jacksona Pollocka kao motivacija za glavnu aktivnost na idućoj poveznici:

https://www.youtube.com/watch?v=X3Uj_HAAvbk

UVID U PRETHODNA ZNANJA VEZANA UZ TEMU, PITANJA:

Jeste li ikada vidjeli da netko slika na ovakav način? Što ste vidjeli, kako ovaj slikar slika? Na koji način? Što radi s bojom? Jeste li primijetili po čemu slika? Ako da, po čemu?

MOTIVACIJA DJECE NA AKTIVNOSTI, ORGANIZACIJA RADA I OKVIRNI PLANIRANI TIJEK AKTIVNOSTI:

U jutarnjim satima pripremit ću potreban pribor i materijal. Nakon doručka ću pripremljeno postaviti vani, u vrtićko dvorište, kako bismo iskoristili sunčano vrijeme te kako bi djeca bila slobodnija u prskanju bojom po zadanim likovnim podlogama. Djeca će se uključiti u aktivnost ukoliko pokažu interes. Ukoliko neće biti zainteresirane djece, planiram im reći da imam za njih jedan zanimljiv video o jednom posebnom umjetniku. To bi ujedno bila motivacija djece na aktivnost. Poslije videa planiram djeci postaviti par pitanja kako bih čula njihove doživljaje i mišljenja. Nakon toga, pozvat ću ih do platna i objasniti im kako da špricaju po platnu. Zatim ću ih jednog po jednog pozivati do mjesta gdje će prskati boju kistovima. Likovna aktivnost prskanja boja po papiru je individualna, dok je prskanje bojom pomoću velikih šprica grupni rad.

7.1.2. Tijek jutarnjih aktivnosti

Prilikom pripremanja potrebnog pribora i materijala za planiranu aktivnost u jutarnjim satima, dječju pažnju privukle su velike šprice koje su ugledali na stolu. Stoga su počeli postavljati pitanja što je to, zbog čega sam to donijela i za što su mi potrebne, a neka djeca su međusobno komentirala kako su šprice vidjeli u trgovinama te da ona služe za igru špricanja vodom. Na ovu izjavu sam se nadovezala kazavši im da inače jesu za igru špricanja vodom, ali da ću im ja danas pripremiti boje te da će onda oni špricati boju po platnu. Djeca su pozitivno reagirala na moju izjavu. Nakon što sam pripremila sav pribor i materijal, djeca su nastavila pokazivati interes tako što su počeli komentirati pripremljene boje te su u tom komentiranju pokazali znanja o osnovnim, ali i sekundarnim bojama. U aktivnosti su se uključila sva djeca koja su pokazala

interes i zanimanje za aktivnosti. Gledanje videa o stvaralaštvu Jacksona Pollocka odvijalo se u paru, kao i prskanje bojom po platnu, dok se prskanje bojom po papiru odvijalo pojedinačno. Djeca su birala boje, kao i njihov slijed prema vlastitom izboru.

Slika 9. Prskanje boje po platnu.

Slika 10. Prskanje boje po papiru.

Prva aktivnost kojoj su djeca pristupila bila je prskanje boje po platnu. Zadatak djece bio je da špricu napune bojom po želji te da ju prskaju po postavljenom platnu. U aktivnosti je sudjelovalo 12 djece. Gotovo sva djeca su znala baratati špricama, osim par njih kojima sam morala pomoći, tj. demonstrirati princip punjenja šprica bojom. Moja intervencija je također bila potrebna u smislu skretanja pozornosti na usmjeravanje šprica na platno ili na određene dijelove platna. Boje koje sam ponudila bile su žuta, plava i crvena. Djeca su ih birala po željama. Većina djece željela je prskati svim bojama. Također, većina djece je prskala po sredini platna, stoga je koncentracija boja uglavnom po sredini platna. Neka djeca su nakon završenih aktivnosti poželjela još špricati, na što sam im rekla da mogu ukoliko ostane boje i ukoliko ćemo imati vremena. Nakon održane aktivnosti, djeci sam ponudila papire kojima su otisnuli ostatak boje koji je ostao na zaštitnoj podlozi. Kasnije smo zajednički pospremili sve što su djeca koristila u aktivnosti. Prilikom brisanja boje vlažnim maramicama sa zaštitne podloge, djeca su bila oduševljena izgledom maramica koje su upile boje. Može se reći kako je ova aktivnost bila primjerena svojoj djeci koja su sudjelovala jer im je pružila mogućnost akcije kojom su uspješno načinili apstraktno djelo na platnu.

Slika 11. Zajednički rad nastao prskanjem boje po platnu.

Druga aktivnost kojoj su djeca pristupila bila je prskanje boje po papiru. U aktivnosti su sudjelovala ista djeca. Za ovu aktivnost djeca su koristila iste boje, no drugačiji pribor, tj. koristili su tvrde kistove različitih debljina. Zadatak djece bio je da kistovima prskaju boju po želji po postavljenom papiru. Kako bi djeci bilo lakše izvođenje pokreta iz zgloba za prskanje bojom, papir sam postavila na isti način kao i platno iz prethodne aktivnosti.

7.1.3. Analiza dječjih likovnih radova

Slika 12. Prskanje boje po papiru (D.E., 6,9 god.)

Na ovom radu korištene su sve ponuđene boje. Dječak je prvo izabrao plavu boju, zatim crvenu i naposljetku žutu boju. Interes kod ovog dječaka bio je veći u prvoj aktivnosti stoga se u ovoj aktivnosti kraće zadržao. Dječak je prskao boju centralno po papiru. Kako bi površina papira bila ispunjena bojom, dječaku sam skrenula pozornost na prazne dijelove papira te je problem riješio tako što je žutom bojom napravio mrlje. S obzirom na to da je dječak snažnim potezima prskao boju po papiru, možemo pretpostaviti da se umorio te da je to bio razlog ostavljanja praznih dijelova po papiru. Isti dječak je u prvoj aktivnosti htio više puta sudjelovati, stoga se može zaključiti kako je to bio mogući razlog kraćeg zadržavanja u ovoj aktivnosti.

Slika 13. Prskanje boje po papiru (M.B.B., 7 god.)

I na ovom radu su iskorištene sve ponuđene boje. Djevojčica je prvo koristila crvenu boju, zatim žutu, a naposljetku plavu. Interes kod ove djevojčice bio je prisutan podjednako u obje aktivnosti. Djevojčica je prskala boju po cijelom papiru. Prilikom prskanja boja po papiru, nastao je trag zelene boje što je djevojčica i uočila i komentirala kako je njezin rad „fora zbog zelene boje“. Naime, djevojčici je zelena omiljena boja. I na ovom radu vidljive su mrlje, ali u plavoj boji. Možemo pretpostaviti da je djevojčica promatranjem prethodnog dječaka u aktivnosti preuzela njegovo rješenje popunjavanja praznog dijela papira, samo u drugoj boji.

Slika 14. Prskanje boje po papiru (L.K., 6,6 god.)

Djevojčica ovog rada je prskala boju po cijelom papiru. Osim prskanja, vidljivi su i kratki potezi kistom umočenim u žutu i crvenu boju. Tragovi boje na papiru uglavnom su horizontalni zbog poteza kojeg je djevojčica izvodila mašući rukom u obje strane. Ovaj rad vidno se razlikuje od prethodnih radova te možemo zaključiti kako ova djevojčica posjeduje visoke kreativne sposobnosti.

Slika 15. Prskanje bojom po papiru (L.D., 5,6 god.)

Za razliku od prethodnog rada, upotreba boja u ovom radu je složenija nego u prethodnom. Djevojčica je prvo prskala boju po cijelom papiru, a kada joj je prestala kapati boja počela bi povlačiti kratke poteze kistom. Zatim je popunjavala mjesta između tih poteza, a naposljetku je dala pečat svom radu stvorivši snažnu, debelu, liniju tamnijih kolorističkih tonova nastalih miješanjem boja na podlozi. Tragovi boje na papiru uglavnom su vertikalni zbog poteza kojeg je djevojčica izvodila mašući rukom iznad glave dok je jedini horizontalan trag onaj kojeg je napravila na kraju. Potezi kistom su neravnomjerni, čime je pojačana dinamika djela i osnažena raznovrsnost likovnog govora. Osim što su neravnomjerni, potezi su i nepovezani što umnožava kontrast prisutan u radu.

Slika 16. Prskanje bojom po papiru (I.R. 7,1 god.)

Djevojčica je prskala boju po papiru, a tragovi boje na papiru su dijagonalni zbog poteza kojeg je izvodila mašući rukom. Dominira crvena boja koja je vidljiva u tankim tragovima linija, kao i u asimetrično raspoređenim mrljama koje su nastale špricanjem. Tragovi linija žute i plave boje su deblji zbog snažnijeg izvođenja pokreta. Iako je djevojčica prilikom gledanja kratkog videa o stvaralaštvu Jacksona Pollocka izrazila divljenje slikaru i njegovim djelima u kojima je radio i kratke poteze, oni nisu zastupljeni u njezinom radu. Jedini pokreti koje je djevojčica izvodila bili su mahanje kistovima u desnu stranu, no upravo tom repetitivnošću postignut je dinamičan ritam likovne kompozicije.

7.2. AKCIJSKO SLIKARSTVO

7.2.1. Priprema za aktivnost

TEMA: Akcijsko slikarstvo

MOTIV UNUTAR TEME: Kapanje boje po papiru

TEHNIKA: Tempera

POTREBAN LIKOVNI PRIBOR I MATERIJAL:

- papir, tempera, kistovi, plastične žlice, plastične bočice

MATERIJALI KOJE JE IZRADIO STUDENT:

Pripremljeni papirnati ručnici, vodene boje napravljene od starih isušanih flomastera, te pripremljene pipetice i kadica

UVID U PRETHODNA ZNANJA VEZANA UZ TEMU:

Što smo jučer radili? Kako smo boju nanosili po platnu/papiru? Što se događalo s bojom kada je slikar izvadio kist iz kantice? U kojem obliku su izlazile boje iz pipetice koje ste stiskali?

MOTIVACIJA DJECE ZA AKTIVNOSTI, ORGANIZACIJA RADA I OKVIRNI PLANIRANI TIJEK AKTIVNOSTI:

Tijekom jutra će pripremljeni poticaji biti ponuđeni u vrtićkom dvorištu. Djeca će se moći slobodno uključiti u aktivnost ukoliko pokažu interes. Također, moći će birati koje vodene boje žele koristiti, prema vlastitom interesu. Nakon manipuliranja pipeticama i proigravanja vodenim bojicama po papirnatim ručnicima, djecu će pozvati na prethodno pripremljeni dio dvorišnog prostora vrtića gdje će im biti postavljeni papiri za slikanje. Zatim će im reći da kapaju boju pomoću pribora prema vlastitom izboru. Ova slikarska aktivnost je individualna aktivnost.

7.2.2. Tijek jutarnjih aktivnosti

U ranim jutarnjim satima pripremala sam potreban pribor i materijal za planiranu aktivnost. Kako bi boje bile jačeg pigmenta, u neke staklenke sam dodala još tinti isušenih flomastera. Djeci je bilo zanimljivo gledati kako vadim tinte iz flomastera. Nakon pripreme pribora i materijala, u dvorištu vrtića sam pripremila 2 stola i 3 stolca na kojima je bila kadica i 3 pipetice te papirnati ručnici. Zadatak djece za motivacijski dio aktivnosti bio je da pomoću pipetice kapaju boju po izboru po papirnatim ručnicima u kadici. Pipetice kao likovni pribor za motivacijski dio aktivnosti izabrane su s namjerom da djeca uoče kako boja kaplje iz njih te da pomoću njih (koje su nov i zanimljiv likovni pribor) privučem djecu u daljnji tijek aktivnosti. Većina djece znala je manipulirati pipeticama. Djeca koja nisu znala manipulirati, brzo su usvojila baratanje pipeticama samostalno ili uz pomoć djece koja su prethodno manipulirala istima. Sva djeca su pozitivno reagirala na motivacijski dio aktivnosti, a jedna djevojčica je izjavila da je aktivnost kao čarolija. Za sudjelovanje u aktivnost djeca su se samostalno i spontano odazivala. Motivacijski dio aktivnosti odvijalo se u parovima po troje djece, dok se kapanje boje po papiru odvijalo pojedinačno, ali istodobno. Djeca su birala boje i njihov slijed prema željama.

Nakon motivacijskog dijela aktivnosti, djeca su prišla prethodno pripremljenom dijelu za izvođenje glavne aktivnosti. Tu su ih dočekali pripremljeni velik bijeli papiri, tempera (crvena, žuta i plava) te različit likovni pribor koji omogućava kapanje boje (kistovi različitih debljina, plastične žlice te plastične bočice s uskim čepovima). Djecu sam u početku priupitala jesu li primijetili na koji način je boja curila iz pipetice? Nakon toga sam ih verbalno uputila da na isti način uz pomoć ponuđenog likovnog pribora slikaju bojama prema željama. Većina djece je radila po uputi dok su se neka počela igrati bojama. Tijekom aktivnosti, kod neke djece su se pojavila i asocijacije, pa su ih tako kapljice boja na papiru asociirale na vodu, kišu i slično. U samo jednom radu pojavili su se šablonski detalji. Specifično, kod jedne djevojčice bio je vidljiv utjecaj prethodne aktivnosti pa je tako poželjela izvoditi pokrete iz ruke kako bi špricala boju te je prije početka slikanja poželjela pomoću bočice ispisati svoje ime na papir (što je vjerojatno kopirala po uzoru na Jacksona Pollocka-a koji je isto napravio u filmu). Svi gotovi radovi su različiti, jedinstveni i originalni te gotovo svi radovi su

apstraktne kompozicije osim jednog rada u kojem je vidljiv šablonski prikaz sunca i drveta.

7.2.3. Analiza dječjih likovnih radova

Slika 17. Kapanje boje po papiru (I.R. 7,1 god.)

Koncentracija boja dobivena kapanjem je po sredini rada, dok su lijeva i desna strana papira obojane dugim, neprekinutim potezima kistom. Deblji tragovi žute boje po sredini rada su kružnog oblika, kao i tragovi plave boje, dok su tragovi crvene boje tankih i prekinutih linija. Osim tragova, djelomično prevladavaju točkice i mrlje. Prilikom slikanja, djevojčica je s namjerom miješala plavu i žutu boju kako bi dobila prigušenu nijansu plave boje. Možemo zaključiti da se djevojčica igrala bojama. S obzirom na to da je djevojčica prvo slikala po sredini rada, a kasnije sa strane, možemo

reći da je željela uokviriti svoj rad. Rad je vrlo dobro komponiran, a odnos likovnih elemenata je dinamičan.

Slika 18. Kapanje boje po papiru (A.M. 6,1 god.)

Ovaj rad bitno se razlikuje od prethodnog rada. Djevojčica je, za razliku od ostalih sudionika, obojala plohu papira plavom, žutom i crvenom bojom, dok je miješanjem crvene i žute boje dobila narančastu boju kojom je također ispunila plohu. Djevojčica je prvo iz bočice kapala plavu, a nakon toga i žutu boju po papiru koja je ostavljala plave i žute točkice, a tek kasnije je počela otkrivati široke poteze kista i njima prekrivati plohu papira. Prvo ju je obojala plavom bojom, zatim narančastom, a naposljetku crvenom i žutom. Tijekom aktivnosti djevojčica je izjavila kako ju plave točkice podsjećaju na vodu. Pri završetku aktivnosti djevojčica je objasnila da plava boja označava more, narančasta plažu, a crvena sunce. Kada sam ju upitala što će napraviti s preostalim praznim prostorom na papiru, odlučila je uzeti žutu boju i obojati desni rub papira. Plave i žute točkice koje su nastale kapanjem nije željela prekriti bojom. S obzirom na to da su tragovi boje nastali kapanjem djevojčicu asociirali na

vodu, možemo zaključiti da je djevojčica slikala ljetne motive. Također, možemo pretpostaviti da crvena boja asocira na ljetne vrućine i topao zrak koji prevlada u ljetnim mjesecima.

Slika 19. Kapanje boje po papiru (L.K. 6,6 god.)

Ovo je rad djevojčice koja se na početku aktivnosti odmah željela potpisati na papir. Osim potpisa, rad se razlikuje i po tome što je u centralnom dijelu papiru smještena velika plava mrlja. Djevojčica je mrlju napravila kratkim potezima kistom. Crveni i plavi tragovi kapanja boje su tanki, dok su tragovi žute boje deblji. Možemo pretpostaviti da je razlika debljine linija ovisila o jačini istiskivanja boje iz bočice. Na radu su vidljivi i tragovi kapanja boje u obliku točkica, iako su linijski tragovi više zastupljeni, dok su najviše uočljivi kratki potezi kistom umočenim u plavu boju. . Možemo primijetiti da je prisutna kružna kompozicija jer je pažnja promatrača

usmjerena prema plavoj nakupini mrlja koje dominiraju radom, a rubovi i kutovi papira su prazni.

Slika 20. Kapanje boje po papiru (N.B. 6,4 god.)

I na ovom radu je mrlja pozicionirana na sredini papira. Ova djevojčica je prvo kapala boju pomoću žlice i bočica, a zatim je povlačila kratke, isprekidane poteze kistom. Zakrivljeni potezi kistom oblikovali su mrlju i naglasili kružnu kompoziciju. Gornji lijevi kut istaknut je i označen s tri boje (crvenom, žutom i plavom). Djevojčica je lijevi kut papira ispunila na kraju, što može značiti da se time potpisala ili je željela označiti koje boje je koristila prilikom slikanja.

Slika 21. Kapanje boje po papiru (M.R. 5,1 god.)

Ovaj rad je specifičan zbog toga što je ova djevojčica željela cijelu plohu papira ispuniti tragovima kapanja boje u obliku točkica. U tu svrhu je upotrebljavala žlice, bočicu i kist. U radu su prisutni i linijski tragovi boja različitih debljina, iako su najviše zastupljeni okrugli, točkasti tragovi kapanja boje u obliku manjih ili većih mrlja na podlozi.. Lijevi dio papira slikan je kistom kojim je djevojčica također željela napraviti točkice. U ovom radu postignuta je dinamičnost rada izmjenjivanjem boja po čitavoj površini papira.

7.3. NADREALIZAM

7.3.1. Priprema za aktivnost

TEMA: Crtanje po uzoru na Salvadora Dalija

MOTIV UNUTAR TEME: Neobična životinja

TEHNIKA: Crni i plavi tuš

POTREBAN LIKOVNI PRIBOR I MATERIJAL:

- papir A4 formata, crni i plavi tuš, drveni štapići

MATERIJALI KOJE JE IZRADIO STUDENT:

Pripremljene kartonske kutije s novinskom podlogom i fotografije lika Salvadora Dalija

Dječje ilustrirane enciklopedije: „Beskralježnjaci, ribe, vodozemci, gmazovi i ptice“, „Ekologija“ i „Svijet sisavaca“

Nevjerojatna enciklopedija: „Mladunci životinja“

Fotografije djela Salvadora Dalija: „Postojanost Pamćenja“, „Labudovi koji reflektiraju slonove“, „Slonovi“ i „Telefon Jastog“

Fotografije neobičnih životinja: crvenousta riba šišmiš, mrav panda, nizinski prugasti jež, leptir kolibrić, rak bogomoljka, leptir pudlica, plava riba papiga

Pripremljena poezija za djecu o životinjama od Kuzman Landeka „Neobične životinje“

UVID U PRETHODNA ZNANJA VEZANA UZ TEMU:

Koje sve životinje poznajete? Po čemu se životinje razlikuju? Koja je vaša najdraža životinja i zašto? Koje su karakteristike vaše najdraže životinje? Tko kod kuće ima kućnog ljubimca? Što bi bilo kad bi životinje koje znamo izgledale potpuno drugačije?

MOTIVACIJA DJECE ZA AKTIVNOST, ORGANIZACIJA RADA I OKVIRNI PLANIRANI TIJEK AKTIVNOSTI:

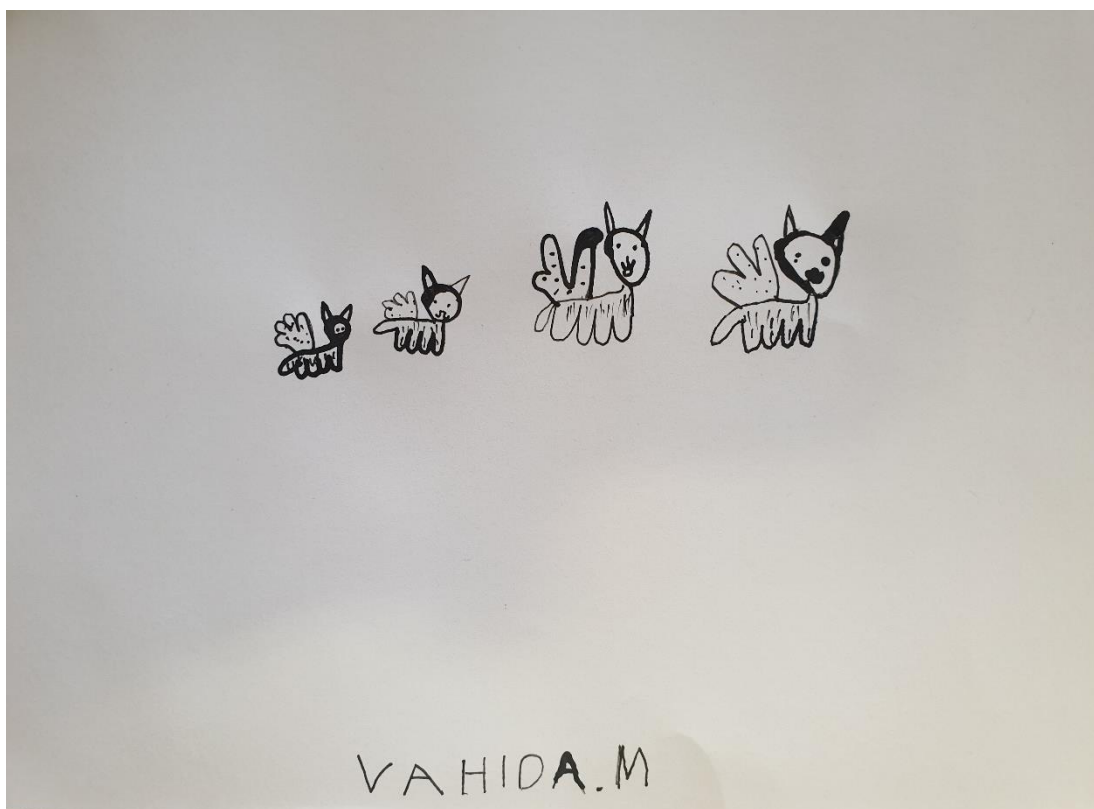
Za početnu motivaciju, djeci ću ponuditi kartonske kutije s novinskom podlogom i isprintane slike lika Salvadora Dalija kako bi napravili kolaž njegovog lika na novinskoj podlozi. Poslije priče o Salvadoru Daliju kao umjetniku, započet ću razgovor o životinjama. Zatim ću ponuditi enciklopedije o životinjama, kao i fotografije neobičnih životinja kako bi djeca dobila uvid u neobičan životinjski svijet. Nakon toga, planiram pročitati pripremljenu poeziju na temu neobičnih životinja. Poslije pročitane poezije, djecu ću pitati o mogućnosti životinja da mogu mijenjati svoj oblik i samim time da mogu drugačije izgledati. Zatim ću djeci predstaviti djela Salvadora Dalija. Fotografiju umjetničkog djela „Slonovi“ ću im pokazati s namjerom kako bi djeca vidjela viziju i ideju neobične životinje Dalija (slonovi sa dugim nogama poput rode ili žirafe), te kako bi na temelju toga dobili inspiraciju za vlastitu neobičnu životinju. Naposljetku ću djecu pozvati u prethodno pripremljen prostor za likovnu aktivnost te im objasniti njihov likovni zadatak. Ova likovna aktivnost je individualna aktivnost.

7.3.2. Tijek jutarnjih aktivnosti

U ovoj likovnoj aktivnosti djeci sam za crtanje izabrala animalistički motiv „Neobična životinja“. Aktivnost sam započela tako što sam djeci prvo ponudila razne enciklopedije o životinjama i fotografije neobičnih životinja. Zatim sam ih potaknula na razgovor o životinjama te sam im postavljala razna pitanja vezana o životinjama. Tim poticajnim pitanjima i materijalima htjela sam dobiti uvid u njihovo poznavanje životinjskog svijeta te hoće li neobične životinje u njima probuditi znatiželju i interes. Djeca su aktivno sudjelovala tijekom razgovora o životinjama i bili su iznenađeni kada su ugledali fotografije neobičnih životinja. Fotografije neobičnih životinja kod sve djece su izazvale čuđenje i divljenje. Nakon razgovora o životinjama, djeci sam pročitala pripremljenu poeziju na temu neobične životinje. Potom sam započela razgovor o neobičnoj životinji. Djecu sam upitala: „Što bi bilo kad bi životinje koje znamo izgledale potpuno drugačije?“. Zamolila sam ih da zamisle tu neobičnu životinju; životinju poput slona s dugačkim nogama, pernate ribe, psa s krilima itd. Za

bolju inspiraciju pri osmišljanju neobične životinje, djeci sam za primjer ponudila fotografije djela Salvadora Dalija poput: „Labudovi koji reflektiraju slonove“, „Slonovi“ i „Telefon Jastog“ koji su istovremeno i vizualni poticaj za uspješnije izvršavanje likovnog zadatka. Djeci sam najviše skretala pažnju na njegovo djelo „Slonovi“, točnije kako na tom djelu možemo primijetiti dva slona s jako dugim nogama poput rode ili žirafe. Djeca su pokazala veliki interes i čuđenje kad sam im pokazala to djelo. To djelo je kod većine djece izazvalo iznenađenje i najveći interes, a jedna je djevojčica izjavila da su joj ti slonovi čudni. Nakon uvodnog dijela djecu sam posjela u prethodno pripremljen prostor za likovnu aktivnost, te im objasnila njihov likovni zadatak, kao i to koju će likovnu tehniku koristiti u aktivnosti. Na stolove sam za vizualni poticaj i za inspiraciju ostavila prije spomenuta djela Salvadora Dalija „Labudovi koji reflektiraju slonove“, „Slonovi“ i „Telefon Jastog“. Tijekom likovne aktivnosti vladala je opuštena radna atmosfera. Većina djece je pokazala veliki interes pri izvršavanju aktivnosti, a naročito par djevojčica koje su htjele nacrtati više od jednog rada. Sva djeca su na kraju aktivnosti bila zadovoljna rezultatom svog rada. Na kraju likovne aktivnosti svako dijete sam pojedinačno pitala ime njihove neobične životinje te opis iste. Nakon analize, likovne radove stavila sam sa strane da se osuše.

7.3.3. Analiza dječjih likovnih radova

Slika 22. Neobična životinja (V.M. 7,5 god.)

Ova djevojčica je nacrtala više neobičnih životinja na sredini papira koje ne stoje na tlu već lebde u zraku. Time daje osjećaj da su mačke s krilima stvarno u letu ili u pokretu. Tijela, noge i krila je nacrtala iz položaja profila, glave s ušima su u frontalnom položaju i gledaju u nas. Tijela životinja djevojčica je crtala i debelim, gustim linijama, kao i tankim linijama koje su iskrivljene i koje se zatvaraju u nepravilnu elipsu. Noge je nacrtala kao četiri obla pravokutnika s tankim i debelim iskrivljenim linijama. Krila su različita, tj. životinje većeg oblika imaju po tri krila, dok manje imaju po četiri krila. Krila su ispunjena detaljima u obliku točkica. Glave životinja su u obliku nepravilnog kruga s debelim, gustim linijama. Vidimo i po dva oka u obliku pravilnih dobro označenih točkica, dok su usta neprimjetna kod zadnje životinje. Uši se nalaze na vrhu glavi, svake sa svojih strani te su u primjerenom razmjeru jedna od druge. Na crtežu djevojčice prisutne su tanke, prozirne, debele, guste, vijugave linije, te je koristila obrisne i strukturne linije pri crtanju.

Slika 23. Neobična životinja (I.M. 5,6 god.)

Ovaj dječak je nacrtao mačku s dugim nogama, te ju je nacrtao u profilu. Dječak je iskoristio skoro cijeli raspoloživi prostor papira, te se životinja proteže od lijeve do desne strane papira. Glavu mačke je nacrtao s lijeve strane, a tijelo i dugački rep se protežu do desne strane papira. Noge se od tijela spuštaju sve do donjeg ruba papira, koji simbolizira liniju tla. Dječak je tijelo nacrtao u obliku nepravilne elipse dugom kontinuiranom linijom koja se ne prekida. Gornja linija trupa i linije desne noge životinje su tanje i prozirnije, možemo čak primijetiti i duple linije na lijevoj nozi životinje. Glava mačke je u obliku nepravilnog kruga koji je zatvoren debljom linijom sa svih strana. Na glavi je oko koje je nacrtano prozirno tankom linijom u obliku nepravilno otvorenog kruga. Noge se nalaze na samom kraju tijela, te su vrlo dugačke. Lijeva noga je deblja i označena je debelim i duplim dugim linijama. Desna noga je tanja od lijeve te je označena tankom i prozirnom dugom linijom. Dječak je pri izražavanju koristio debele, tanke, prozirne, isprekidane, valovite i kontinuirane linije. Prisutne su obrisne i strukturne linije. Strukturne su linije primjetne na cijeloj životinji, stoga možemo pretpostaviti da je crtao dlaku mačke.

Slika 24. Neobična životinja (L.K. 6,6 god)

Djevojčica je životinju nacrtala na sredini papira, te ona stoji na tlu. Tijelo, noge i rep je nacrtala u profilu, glava s ušima i rogom je u frontalnom položaju i gleda u nas, dok su krila nacrtana iz ptičje perspektive. Tijelo životinje djevojčica je nacrtala debelim gustim linijama, linije su iskrivljeno kontinuirane i zatvaraju se u obli pravokutnik. Noge je nacrtala debelim, gustim i dužim linijama. Dva krila su različita po veličini, ali su oba ispunjena plavim tušem. Glava životinje je u obliku nepravilnog polukruga s gustom, debelom neprekinutom linijom. Vidimo i dva oka u obliku nepravilnih gusto označenih točki, a uočavamo i dva široka crnim tušem popunjena gusta kruga za koje možemo pretpostaviti da označavaju obraze životinje. Također, vidljiva je i surla koja je prikazana tankim, prozirnim linijama. Uši se nalaze sa strane glave, a na jednom uhu je prisutna crna mrlja. Djevojčica je izjavila da je to krmelja na uhu. Na crtežu djevojčice prisutne su tanke, prozirne, debele, guste, zakrivljene i oštre linije, te je koristila obrisne linije pri crtanju. Zbog ispunjavanja većinskih dijelova tijela plavim tušem prisutan je veliki crno-plavi kontrast (dominacija plave boje).

Slika 25. Neobična životinja (M.J. 6,1 god)

Ova je djevojčica životinju nacrtala s lijeve strane papira, te ova životinja ne stoji na tlu, već lebdi u zraku. Time imamo osjećaj da je žirafa s krilima stvarno u letu ili pokretu. Cijela životinja nacrtana je iz položaja profila, dok su krila i rep nacrtani iz ptičje perspektive. Tijelo životinje djevojčica je nacrtala debelim linijama, dok je linija koja se proteže od krila pa sve do uha nacrtana gusto. Noge je nacrtala kao dva pravokutnika s tankim, prozirnim i debelim, oštrim linijama. Dva krila se zbog položaja profila stapaju jedan u drugi. Na glavi životinje jasno je primjetno jedno oko koje je nacrtala s pravilnim crnim krugom, te je isto tako nacrtala njušku žirafe kao nepravilni polukrug. Rošćići i uši se nalaze na vrhu glave, te su u primjerenom razmaku jedna od druge. Na crtežu djevojčice prisutne su tanke, prozirne, debele, guste, zakrivljene i oštre linije, te je koristila obrisne i strukturne linije pri crtanju. Zbog ispunjavanja većinskih dijelova tijela plavim tušem prisutan je veliki crno-plavi kontrast (dominacija kromatske plave boje). Djevojčica je ovu životinju nazvala „beba žirafa“, te možemo zaključiti da je iz tog razloga nacrtana žirafa manjeg formata.

Slika 26. Neobična životinja (M.R. 5,1 god.)

Svoju neobičnu životinju ova je djevojčica prikazala kroz ribu; životinja ima tijelo ribe koja na glavi ima rog. Cijelo tijelo je ispunila plavim tušem, stoga je i ovdje prisutna dominacija plave boje. Zbog dijagonalne kompozicije dobivamo dojam da je životinja u pokretu, tj. da pliva. Peraje su označene zakrivljenim i zatvorenim linijama. Linije su tanke, a neke su pomalo i prozirne. Na glavi životinje jasno je primjetno oko koje je nacrtano s jednim gotovo pravilnim crnim krugom, kao što je jednako primjetan rog koji je nacrtan zakrivljenom, ali debelom linijom. Rog je podijeljen kratkim, debelim prekinutim linijama. Djevojčica je crtala kontinuiranim i zatvorenim linijama, koje su većinom oble, tanke i rijetko se prekidaju. Djevojčica je koristila samo obrisne linije.

7.4. NADREALIZAM

7.4.1. Priprema za aktivnost

TEMA: Slikanje po uzoru na Salvadora Dalija

MOTIV UNUTAR TEME: Čarobni oblak

TEHNIKA: Kombinirana likovna tehnika; vodene boje + kolaž

POTREBAN LIKOVNI PRIBOR I MATERIJAL:

- papir A4 formata, vodene boje, čaše napunjene vodom i kistovi, kolaž papir, škariće i ljepilo za papir

MATERIJALI KOJE JE IZRADIO STUDENT:

Pripremljena fotografija djela Salvadora Dalija „Meditirajuća ruža“

Pripremljen audio-zapis vodene meditacije za djecu „Čarobni oblak“ autorice Mirjane Petković

UVID U PRETHODNA ZNANJA VEZANA UZ TEMU:

Znate li što je meditacija? Jeste li ikada vidjeli nekoga da meditira? Što vi radite kada ste napeti, ljuti, tužni? Kako se vi opušate i gdje? Pomaže li vam opuštanje da postanete opušteniji, mirniji i sretniji?

MOTIVACIJA DJECE ZA AKTIVNOST, ORGANIZACIJA RADA I OKVIRNI PLANIRANI TIJEK AKTIVNOSTI:

Za početnu motivaciju, djeci ću prikazati djelo „Meditirajuća ruža“ Salvadora Dalija te ću im postavljati neka pitanja kako bih dobila uvid u njihovo razumijevanje i shvaćanje ponuđenog djela. Nakon toga ću započeti razgovor o meditaciji u kojem ću im postavljati gore navedena pitanja. Poslije razgovora ću im pustiti kratki audio-zapis vodene meditacije „Čarobni oblak“, a zadatak djece bit će samo da se udobno smjeste, opuste i zažmire očima. Poslije završetka meditacije, djecu ću odmah preusmjeriti na

slikanje u prethodno pripremljen prostor za likovnu aktivnost te ću im objasniti njihov likovni zadatak. Ova aktivnost je individualna aktivnost.

7.4.2. Tijek jutarnjih aktivnosti

Na početku ove likovne aktivnosti djeci sam pokazala fotografiju djela Salvadora Dalija „Meditirajuća ruža“. Potom sam im postavljala pitanja o djelu, točnije o likovnim elementima na djelu: o položaju ruže, o pozadini i što se na njoj nalazi, o bojama u djelu, itd. Djeca su na pitanje o položaju ruže odgovarala da je ruža „u zraku, gore, na nebu“, da je „dolje svijet, a ruža iznad svijeta“. Izjavila su još i to da je „ruža jako narasla, da „stoji kao balon, kao da je zapela za nešto“. Nadalje sam ovu situaciju iskoristila za postavljanje pitanja o meditaciji: što je meditacija, kako se ona provodi, zbog čega se koristi i jesu li djeca ikada meditirala? Sva djeca su bila upoznata s meditacijom, a neka od njih su izjavila da su meditirali u situacijama kada su bili ljuti ili živčani. Na pitanje je li im meditacija pomogla u tim situacijama, odgovorili su mi da im je pomogla te da su se poslije nje osjećali „lijepo, smireno, dobro“. Jedan dječak izjavio je da ljudi provode meditaciju da „lete u zraku“ dok je jedna djevojčica izjavila da ljudi tada „razmišljaju u tišini“. Naposljetku sam im pustila audio zapis vođenje meditacije „Čarobni oblak“. Sva djeca koja su sudjelovala u aktivnosti su pozitivno reagirala na vođenu meditaciju. Isti dan mi je jedna djevojčica rekla kako mi je to „bio dobar izum“ i kako bi voljela ponovo slušati i meditirati. Istu želju su imale još dvije djevojčice koje su s tom djevojčicom sudjelovale u likovnoj aktivnosti. Nakon što su djeca poslušala vođenu meditaciju, objasnila sam im što je njihov likovni zadatak. Atmosfera prilikom slikanja bila je izuzetno tiha, radna i opuštena. Sva djeca su osjećala potrebu reći mi što su to sve oni vidjeli dok su u mislima stajali na svom čarobnom oblaku. Na kraju likovne aktivnosti svako dijete sam pojedinačno pitala da mi opiše što su prikazali na papiru. Nakon analize, likovne radove stavila sam sa strane da se osuše. Sutradan sam djeci ponudila kolaž papir kako bi izrezali svoj čarobni oblak i zalijepili ga na gotovi osušeni rad.

7.4.3. Analiza dječjih likovnih radova

Slika 27. Čarobni oblak (L.K. 6,6 god.)

Svoj čarobni oblak ova je djevojčica smjestila na desnoj strani papira. Za slikanje plohe koristila je crni akvarel. Površina papira je dobro iskorištena. Za žuti polukrug na desnoj strani papira djevojčica je izjavila da je to „novi zalazak sunca“. Zelena linija na dnu papira označava travu, s lijeve strane je prikazano drvo kojeg djevojčica nije prikazala šablonski, za razliku od oblaka. Na lijevom oblaku nalazi se kućica kojoj je djevojčica prvotno naslikala vrata i prozore u obliku kruga koji su označavali oči i pravokutnika koji je označavao usta. Djevojčica je izjavila da je imala osjećaj kao da ju je kuća gledala. Djevojčica je još opisala da je kuća imala tobogan i balkon. Balkon je označen crnom linijom akvarela, a naknadno je naslikan tobogan debelom, zelenom linijom koja se spušta do linije oblaka. Na dnu sredine papire smješten je lik djevojčice koji je naslikan crnim akvarelom. Noge lika djevojčice su prekrížene iz čega možemo zaključiti da je prikazana aktivnost meditacije. Djevojčica ovog rada je prilikom

opisivanja rada izjavila da to nije ona nego neka druga djevojčica koja također meditira.

Slika 28. Čarobni oblak (A.M. 6,1 god.)

Za razliku od prethodnog rada, ovaj rad bogat je detaljima. Ploha papira također je slikana crnim akvarelom dok je površina papira podijeljena na 2 dijela. Na sredini papira nalaze se stepenice (koje se spominju u vođenoj meditaciji). Dvije crvene mrlje na dnu stepenica označavaju mrlje krvi kako djevojčica navodi (ugledala ih je na stepenicama dok je bila noć). Iz ovog pojašnjenja možemo zaključiti da se crnim akvarelom kojim je ploha papira obojana željela prikazati tama noći. Na lijevoj strani smještene su dva anđela koji su obojani žutom bojom i kojima lice nije definirano. Na desnoj strani papira smješteni su oblici sunca šablonskim prikazima, iako su tri obojana crvenom bojom. Također, uz desni rub smještene su i šljokice, kako je navela djevojčica (koje je ugledala u istom trenutku kada su se pojavili sunce i anđeli). Svoj čarobni oblak pozicionirala je između dva anđela, u manjem formatu, također u plavoj boji.

Slika 29. Čarobni oblak (K.A. 6,3 god.)

Ploha ovog papira obojana je plavom bojom, za razliku od prethodna dva rada. Na ovom radu prikazan je, uz anđela, i Bog (kako djevojčica objašnjava). Djevojčica je također objasnila kako postoji i drugi anđeo koji je nevidljiv, kojeg je ugledala nakon što je prošla kroz prozor i vrata (koji su naslikani u gornjem desnom kutu u obliku dva pravokutnika). Crna mrlja s desne strane papira djevojčici označava mjesec za kojeg je izjavila kao da ju je gledao, dok šablonski prikazi sunca joj označavaju toplinu koja ju je obuzela dok je prošla kroz vrata. Žute mrlje po papiru označavaju zvijezde, a crna mrlja s lijeve strane označava sunce koje pliva. Na sredini papira vidljive su stepenice na kojima je djevojčica nacrtala svoj lik. Pokraj stepenica vidljiv je oblak kojeg je djevojčica opisala kao mekanog. Mekoću oblaka prikazala je svijetlom ljubičastom bojom. Oblaci su u ovom radu također prikazani šablonski. Svoj čarobni oblak djevojčica je smjestila ispred stepenica, dok je crvenom mrljom prikazala ružu koja se nalazi u djelu „Meditirajuća ruža“ čiju sam fotografiju djeci pokazala u početku aktivnosti. Djevojčica je ružu također pozicionirala iznad donje linije papira.

Slika 30. Čarobni oblak (I.M. 5,6 god.)

Ovo je rad dječaka koji se u početku nije mogao verbalno izraziti, tj. objasniti što je sve doživio dok je slušao vođenu meditaciju. Nakon nekog vremena objasnio je da je osjetio kako ga je oblak grlio. Svoj lik dječak je smjestio u centralni dio papira. Gornji dio lika naglašen je crnim, debelim linijama akvarela dok je donji dio lika naglašen plavom bojom. Trup je naslikan u obliku plavo-zelene mrlje. Pokraj trupa naslikani su oblaci u obliku izduženih mrlja plavim akvarelom. Lik je prikazan frontalno (što je vidljivo po položaju glave i nogu). Jedini detalj u radu su dvije crne mrlje koje označavaju zjenice očiju. Raspored boja u radu je dinamičan te u ovom radu najviše dominiraju nijanse plave boje. Ploha papira u ovom radu nije ispunjena, za razliku od prethodnih radova. S obzirom na to da je lik naslikan na dnu papira, dječak nije bio u mogućnosti zalijepiti čarobni oblak od kolaž papira.

Slika 31. Čarobni oblak (M.T. 6 god.)

Na ovom radu vidljiva su četiri elementa: trava obojana zelenom bojom na dnu papira, sunce koje je prikazano u obliku žutog polukruga, kao i drugo sunce koje je prikazano u gornjem desnom kutu te zalazak sunca koji je vertikalno centriran na sredini papira. Ploha papira obojana je kratkim, prekinutim potezima crnim akvarelom. Detalji u radu nisu prisutni. Svoj čarobni oblak od kolaž papira djevojčica nije zalijepila s obzirom na to da idući dan nije bila prisutna u vrtiću. Fokus ovog rada je na zalasku sunca što je vjerojatno utjecaj prethodno ponuđene fotografije djela „Meditirajuća ruža“ na kojoj je pri dnu prikazan zalazak sunca žutom linijom. Zalazak sunca vjerojatno je djevojčicu najviše dojmio te ga je očito htjela prikazati na svom radu.

8. ZAKLJUČAK

Suvremena umjetnost je umjetnost koju svaki čovjek doživljava na svoj način, ona potiče i omogućuje slobodno iščitavanje i izražavanje. Među suvremenim umjetnicima Jackson Pollock i Salvador Dali jedni su od najzanimljivijih zbog specifičnosti metoda koje su koristili pri stvaranju djela. Intrigantne su i kompozicije njihovih djela, koje su apstraktne i iracionalne prirode.

Odgojno-obrazovna vrijednost likovne kulture u cjelini ostvaruje se neposrednim stvaralačkim radom djece i promatranjem likovnih djela. Susret s umjetničkim djelom integralni je dio likovnog odgoja od vrtića pa nadalje. Dolaskom u školu djeca se susreću s raznim vrstama umjetnosti, umjetničkim djelima i tehnikama. U školi se djetetove mogućnosti sve više razvijaju, djeca tad prelaze u višu fazu likovnog razvitka pa se time počinje razvijati i apstraktno mišljenje.

Provedenim praktičnim dijelom pokušalo se istražiti djelovanje ponuđenih primjera likovno-umjetničkih djela iz područja suvremene umjetnosti na dječje likovno stvaralaštvo. Rezultati su pokazali kako djeca dobro reagiraju i prihvaćaju različite načine umjetničkog izražavanja. Od područja suvremene umjetnosti, akcijsko slikarstvo pokazalo se imanentnim djeci jer ono pruža aktivno likovno izražavanje pokretom koji djeluje motivirajuće na djecu. Kod promatranja apstraktnih umjetničkih djela djeca su bila iznenađena i pozitivno su reagirala. Ponuđena djela promatrala su s velikim interesom te su kod djece pobudila divljenje.

Apstraktna umjetnička djela trebala bi biti zastupljenija u likovnoj kulturi jer se njima razvijaju kreativnost i imaginacija kojima se utječe na razvoj stvaralačkog mišljenja kod djece. Djeca time stječu sposobnost izražavanja i prikazivanja glazbe, osjećaja, doživljaja, unutarnjih misli, težnji, kao i razvoja kritičkog mišljenja.

LITERATURA:

Knjige:

1. Bodulić, V. (1982). *Umjetnički i dječji crtež: priručnik za odgajatelje i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Belamarić, D. (1986). *Dijete i oblik: likovni jezik predškolske djece: knjiga za odgajatelje, roditelje, pedagoge, psihologe, psihijatru*. Zagreb. Školska knjiga.
3. Belamarić, D. (1987). *Dijete i oblik*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Brajčić, M., Kušćević, D. (2016). *Dijete i likovna umjetnost – doživljaj likovnog djela*. Split: Filozofski fakultet.
5. Brešan, D. (2008). *Dječja likovna kreativnost*, Osijek: Učiteljski fakultet u Osijeku.
6. Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno – likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa.
7. Herceg Varljen, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: ALFA d.d.
8. Himelrajh, V. (1959). *Rad na likovnom odgoju djece*. Osijek: Pedagoški centar u Osijeku.
9. Neret, G. (2001). *Klimt*. Zagreb: Taschen/V.B.Z.
10. Peić, M. (1971.) *Pristup likovnom djelu*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Petrač, L. (2015.) *Dijete i likovno umjetničko djelo: Metodički pristupi likovno-umjetničkom djelu s djecom vrtičke i školske dob*. Zagreb: Alfa.
12. Skupina autora (2004.) *Enciklopedija za mlade Larousse - povijest umjetnosti*. Zagreb: ABC naklada.
13. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004.) *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
14. Škrbina, D. (2013). *Art terapija i kreativnost; Multidimenzionalni pristup u odgoju, obrazovanju, dijagnostici i terapiji*. Zagreb: Veble Commerce.
15. Žmegač V. (2014.) *Strast i konstruktivizam*. Zagreb: Matica hrvatska.

Rad u časopisu:

1. Balić-Šimrak, A. (2010). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 16-17 (62-63), 2-8.

Članak u konferencijskom zborniku:

1. Brajčić, M., Kušević, D., Katić, A. (2011). Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju. U A. Balić-Šimrak, (Ur.), *Dijete i umjetničko djelo- Jackson Pollock u dječjem vrtiću* (str. 111-117). Zagreb: €CNSI.
2. Duh, M., Zupančić, T. (2009). Suvremeno likovno stvaralaštvo kao sadržaj likovnog projekta u vrtiću, U H. Ivon (Ur.), *Djeca i mladež u svijetu umjetnosti* (str. 51-57). Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Centar za interdisciplinarnu studije Studia Mediterranea, Hrvatski književno pedagoški zbor – Ogranak Split.

Mrežna stranica:

1. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020 na adresi
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=36515> (25.8.2020.)

PRILOZI:

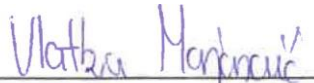
Slike:

1. Grafikon 1. Razvoj motorike i emocionalno-socijalnih sposobnosti (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010;56)
2. Grafikon 2. Hans Guenther Richter (1987.) Die Kinderzeichnung, Schwam Handbuch, Duesseldorf (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010;66)
3. Slika 1. „Slavimo rođendan“ (7 god.) (Grgurić i Jakubin 1996;57)
4. Slika 2. Djeca u umjetničkom paviljonu (Petrač, 2015; 24)
5. Slika 3. Dijete promatra umjetničko djelo (Petrač, 2015; 26)
6. Slika 4. Salvador Dali (1904-1989) fotografija je autora Grangera koja je izrađena 25. listopada 2015 na adresi https://pixels.com/featured/2-salvador-dali-1904-1989-granger.html?fbclid=IwAR00EEpvaFx7RyRKVO1LgCi_LGhghrHaOEgpXR_d1MgFTkG_PdvLDLHDJ2E (13. 09.2020.)
7. Slika 5. Dali, S. (1931). *Postojanost sjećanja* (ulje na platnu). New York: Muzej moderne umjetnosti.
8. Slika 6. Pollock, J. (1943). *Mural* (ulje i kazein na platnu). Iowa: Muzej umjetnosti Sveučilišta Iowa.
9. Slika 7. Jackson Pollock na adresi https://www.smithsonianmag.com/arts-culture/decoding-jackson-pollock-142492290/?fbclid=IwAR3TNM0GKEgNUMjscnOTDKz13IODfYHYcBDP_QznkiYSWmGITmP8gMxgXFQ (13.09.2020.)
10. Slika 8. Proces nastajanja djela Jedan - Jackson Pollock i Lee Krasner, 1950. na adresi http://www.artnet.com/artists/hans-namuth/painting-one-jackson-pollock-lee-krasner-wAtB4rcxO1Ag1OeBm2VzXg2?fbclid=IwAR2aNdbMNmiLli4KS_vIGsG8hZGEfwkJDFkb2N-UC61C6IzCr5UoL2yz3W0 (13.09.2020.)
11. Slika 9. Prskanje boje po platnu.
12. Slika 10. Prskanje boje po papiru.
13. Slika 11. Zajednički rad nastao prskanjem boje po platnu.
14. Slika 12. Prskanje boje po papiru (D.E., 6,9 god.)
15. Slika 13. Prskanje boje po papiru (M.B.B., 7 god.)
16. Slika 14. Prskanje boje po papiru (L.K., 6,6 god.)

17. Slika 15. Prskanje bojom po papiru (L.D., 5,6 god.)
18. Slika 16. Prskanje bojom po papiru (I.R. 7,1 god.)
19. Slika 17. Kapanje boje po papiru (I.R. 7,1 god.)
20. Slika 18. Kapanje boje po papiru (A.M. 6,1 god.)
21. Slika 19. Kapanje boje po papiru (L.K. 6,6 god.)
22. Slika 20. Kapanje boje po papiru (N.B. 6,4 god.)
23. Slika 21. Kapanje boje po papiru (M.R. 5,1 god.)
24. Slika 22. Neobična životinja (V.M. 7,5 god.)
25. Slika 23. Neobična životinja (I.M. 5,6 god.)
26. Slika 24. Neobična životinja (L.K. 6,6 god.)
27. Slika 25. Neobična životinja (M.J. 6,1 god.)
28. Slika 26. Neobična životinja (M.R. 5,1 god.)
29. Slika 27. Čarobni oblak (L.K. 6,6 god.)
30. Slika 28. Čarobni oblak (A.M. 6,1 god.)
31. Slika 29. Čarobni oblak (K.A. 6,3 god.)
32. Slika 30. Čarobni oblak (I.M. 5,6 god.)
33. Slika 31. Čarobni oblak (M.T. 6 god.)

Izjava o izvornosti završnog/diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)